

QANUNÇULUQ

HÜQUQ JURNALI

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin orqanı

**Azərbaycan Respublikası demokratik, hüquqi, dünyəvi
dövlət quruculuğu yolu ilə əzmlə irəliləyir.**

**Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan xalqının ümummilli lideri**

Əminəm ki, ədliyyə və məhkəmə orqanları hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində söylərini bundan sonra da davam etdirəcək və qarşıda duran vəzifələri layiqincə yerinə yetirəcəklər.

**İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**

Mündəricat

QANUNÇULUQ hüquq jurnalı

№ 08 - avqust 2019

TƏSİSÇİ:
Azərbaycan Respublikasının
Ədliyyə Nazirliyi

BAŞ REDAKTOR:
Fikrət Məmmədov

REDAKSİYA HEYƏTİ:
Fuad Ələsgərov
Toğrul Musayev
Azər Cəfərov
Adil Əliyev
Fuad Cavadov
Cavid Hüseynov
Elçin Xələfov

BURAXILIŞA MƏSUL:
Rasim Həsənov

Qaynar xətt
539-76-75

RƏSMİ MƏLUMAT

Qurban bayramı münasibətilə
Azərbaycan xalqına təbrik4

ƏDLİYYƏ XƏBƏRLƏRİ

Ədliyyə naziri və nazir müavinləri
bölgələrdə vətəndaşları qəbul edib5
Azərbaycan Notariat Palatasının təsis yığıncağında
ədliyyə nazirinin müavini Toğrul Musayevin çıxışının
mətni7
Ədliyyə Akademiyasında icbari təlim kursuna
başlanılıb10
Ədliyyə Nazirliyinin yerli qurumlarına qulluğa qəbulla
bağlı açıq müsabiqə elan edilir11
Hakimlərin Seçki Komitəsinin məlumatı12
Narkomanlığa qarşı mübarizə diqqət mərkəzindədir12

HÜQUQ NƏZƏRİYYƏSİ

Müəffər Ağazadə. İttiham hökmlərinin tərtibinin bəzi
texniki qüsurları barədə14

YENİ QANUNLAR, FƏRMANLAR...

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan
Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə"
Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 9 iyul tarixli
1642-VQD nömrəli Qanunu22

YENİ QANUNLAR, FƏRMANLAR...

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 9 iyul tarixli 1642-VQD nömrəli Qanununun tətbiqi və "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 27 iyul tarixli 162 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 26 avqust tarixli 817 nömrəli Fərmanı	22
"Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 12 iyul tarixli 1648-VQD nömrəli Qanunu	23
"Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.9-cu, "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.5, 14 və 48-ci maddələrinin və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 307.4, 405.1 və 477.0.1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı	25
"Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsinin Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 377.1-ci maddəsi ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı	32

"Qanunçuluq" jurnalı redaksiyasının kompüter mərkəzində yığılıb səhifələnmiş, "Ədliyyə Nəşriyyat Evi" MMC-də çap olunmuşdur.

"Ədliyyə Nəşriyyat Evi" MMC-nin ünvanı:
Xaqani küç., 14, tel.: 598-26-77, 498-55-69

Bank rekvizitləri: "Ədliyyə Nəşriyyat Evi" MMC
VÖEN 1700212121 H/h 384974 AZM 380701
Azərbaycan Beynəlxalq Bankın Səbail
filialı, kod 805551, VÖEN 9900001881,
M/h 0137010002031, SWIFT/Bik IBAZAZ-2x
Sifariş: 1841 Tiraj:1100 ədəd

Qurban bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqına təbrik

Hörmətli həmvətənlər!

Sizi və dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan bütün soydaşlarımızı müqəddəs Qurban bayramı münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, ən xoş arzu və diləklərimi yetirirəm.

Qurban bayramı Allahın bəşəriyyət üçün hidayət yolu seçdiyi İslamın əsas bayramlarından biri kimi özündə mənəvi birliyi, həmrəyliyi, xeyirxahlığı və dözümlülüüyü ehtiva edərək, insanın ən çətin məqamlarda düzgün mövqe seçmək və ülvi amallar uğrunda hər cür fədakarlığa hazır olmaq qüdrətini əks etdirir.

Tarixən İslama və onun mütərəqqi ənənələrinə bağlı olan xalqımız əsrlər boyu bu dəyərləri yaşatmış və ölkəmiz İslam sivilizasiyasının mədəni mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir. Azərbaycanda bütün dini bayramlar, o cümlədən Qurban mərasimləri hər il böyük təntənə və yüksək əhval-ruhiyyə ilə keçirilir. Bu günlər dövlətimizin tərəqqisi, xalqımızın rifahı və əmin-amanlığı üçün dualar edilir, xeyriyyəçilik işləri görülür, şəhidlərimizin nurlu xatirəsi ehtiramla yad olunur. Ümid-

varam ki, bütün xeyirxah niyyətləriniz, dua və diləkləriniz gerçəkləşəcək, Uca Yaradanın mərhəməti heç zaman xalqımızın üstündən əskik olmayacaqdır.

Əziz bacı və qardaşlarım!

Qurban bayramı münasibətilə bir daha hər birinizə səmimi təbriklərimi çatdırır, qurbanlarınızın Allah tərə-

findən qəbul olunmasını arzu edirəm. Qoy, bu mübarək bayram ailələrinizə səadət, süfrələrinizə xeyir-bərəkət gətirsin.

Qurban bayramınız mübarək olsun!

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 avqust 2019-cu il

Ədliyyə naziri və nazir müavinləri bölgələrdə vətəndaşları qəbul edib

◆ Abşeron rayonunda

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin dövlət qurumları tərəfindən insanlara layiqli xidmət göstərilməsi, vətəndaşların müraciətlərinə qayğı və həssaslıqla yanaşılması barədə tapşırıqlarına uyğun olaraq Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən vətəndaşların bölgələrdə qəbuluna xüsusi diqqət yetirilir.

Dövlət başçısının tapşırığına və bölgələrdə vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq avqustun 29-da Ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov Abşeron rayonu Heydər Əliyev Mərkəzində Abşeron, Xızı, Siyəzən rayonlarında yaşayan və digər bölgələrdən olan vətəndaşları qəbul edib.

Qəbuldan öncə ümummilli lider Heydər Əliyevin Xırdalan şəhərində abidəsi ziyarət olunaraq önünə gül dəstələri qoyulub, əziz xatirəsinə dərin ehtiram bildirilib.

Qəbul zamanı ədliyyə fəaliyyəti ilə bağlı müraciətlərə baxılıb, hər bir vətəndaş diqqətlə dinlənilib, müraciətlərdə qaldırılan məsələlərin bir

qismi elə yerində öz həllini tapıb, digər müraciətlər üzrə nazirliyin qəbulda iştirak edən aidiyyəti məsul işçilərinə müvafiq tapşırıqlar verilib.

Vətəndaşlar bölgə sakinlərinin qəbulu və müraciətlərinə baxılması üçün rahat və əlverişli şərait yaradılmasından razılıqlarını ifadə edərək, göstərilən diqqət və qayğıya görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Səfər çərçivəsində nazir, rayonda fəaliyyət göstərən məhkəmə və ədliyyə orqanlarına baş çəkərək, onların fəaliyyəti və iş şəraiti ilə tanış olub, hakimlər və ədliyyə işçiləri ilə müşavirə keçirib.

Müşavirədə ədliyyə və məhkəmə fəaliyyətinin dövlət başçısının tapşırıqlarına uyğun təkmilləşdirilməsi ilə bağlı görülən işlərə toxunulub, ölkə Prezidentinin "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi" haqqında 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanının müstəsna əhəmiyyəti vurğulanıb, qarşıda duran vəzifələr müzakirə olunub, məhkəmə qərarlarının ədalətliyinin və icrasının təmin edilməsi, vətəndaş məmnunluğunun yüksəldilməsi, etik davranış qaydalarına dönmədən əməl olunması, korrupsiyanın yolverilməzliyi ilə bağlı tövsiyə və tapşırıqlar verilib.

◆ Quba rayonunda

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin dövlət qurumları tərə-

findən insanlara layiqli xidmət göstərilməsi, vətəndaşların müraciətlərinə qayğı və həssaslıqla

yanaşılması barədə tapşırıqlarına uyğun olaraq Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən vətən-

daşların bölgələrdə qəbuluna xüsusi diqqət yetirilir.

Bununla bağlı təsdiq olunmuş cədvələ əsasən avqustun 2-də Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə nazirinin müavini, II dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri Toğrul Musayev Quba şəhərində, Heydər Əliyev Mərkəzində vətəndaşların qəbulunu keçirib.

Qəbuldan öncə ümummilli lider Heydər Əliyevin Quba şəhərində abidəsi ziyarət olunaraq önünə gül dəstələri qoyulub, əziz xatirəsinə dərin ehtiram bildirilib.

Qəbul zamanı hər bir vətəndaş, onların ədliyyə fəaliyyəti ilə bağlı müraciətlərinə baxılaraq, diqqətlə dinlənilib, qaldırılan məsələlərlə bağlı nazirliyin qəbulda iştirak edən aidiyyəti məsul işçilərinə və aidiyyəti qurumlarına tap-

sırıqlar verilib.

Vətəndaşlar rayon sakinlərinin qəbulu və müraciətlərinə baxılması üçün rahat və əlverişli şərait yaradılmasından razılıqlarını ifadə edərək, ölkə Prezidentinə dərin minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Səfər çərçivəsində nazir müavini həmçinin, yerli, o cümlədən Quba "ASAN" xidmət mərkəzində ədliyyə

qurumlarının iş şəraiti ilə tanış olub, onların fəaliyyətləri ilə bağlı Ədliyyə Nazirliyinin rəhbərliyinin müvafiq tapşırıq və tövsiyələrini çatdıraraq, vətəndaşların qəbulu zamanı ünsiyyətdə nəzakətlik və məmnunluq prinsiplərinə, müraciətlərə baxılması haqqında qanunvericiliyin tələblərinə dönmədən əməl olunmasının vacibliyini vurğulayıb.

◆ Şamaxı rayonunda

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin dövlət qurumları tərəfindən insanlara layiqli xidmət göstərilməsi, vətəndaşların müraciətlərinə qayğı və həssaslıqla yanaşılması barədə tapşırıqlarına uyğun olaraq Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən vətəndaşların bölgələrdə qəbu-

luna xüsusi diqqət yetirilir.

Dövlət başçısının tapşırığına və bölgələrdə vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq avqustun 9-da Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə nazirinin müavini, general-leytenant Məhərrəm Əliyev Şamaxı rayonunda, Heydər Əliyev Mərkəzində vətəndaşların qəbu-

lunu keçirib.

Qəbul zamanı ədliyyə fəaliyyəti ilə bağlı müraciətlərə baxılıb, hər bir vətəndaş diqqətlə dinlənilib, müraciətlər üzrə nazirliyin qəbulda iştirak edən aidiyyəti məsul işçilərinə və müvafiq qurumlara tapşırıqlar verilib.

Vətəndaşlar rayon sakinlərinin qəbulu və müraciətlərinə baxılması üçün rahat və əlverişli şərait yaradılmasından razılıqlarını ifadə etmiş, göstərilən diqqət və qayğıya görə ölkə Prezidentinə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Səfər çərçivəsində nazir müavini həmçinin, yerli ədliyyə qurumlarının iş şəraiti ilə tanış olub.

Jurnalımızın ötən sayında xəbər verildiyi kimi, iyulun 8-də Azərbaycan Notariat Palatasının təsis yığıncağı keçirilmiş, Palatanın idarəetmə orqanlarının - İdarə Heyətinin, Müşahidə Şurasının və Təftiş Komissiyasının tərkibi formalaşdırılmışdır.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikası ədliyyə nazirinin müavini II dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri Toğrul Musayev ölkəmizdə notariat institutunun inkişafı, bu sahədə aparılan məqsədyönlü islahatlar, tətbiq olunan innovasiyalar və əldə olunan nailiyyətlər, həmçinin notariusların müstəqil özünüidarə orqanı olan Notariat Palatasının təsis olunmasının əhəmiyyəti barədə geniş çıxış etmişdir.

Həmin çıxışın mətni oxucularımızın diqqətinə təqdim olunur.

Bu gün Azərbaycan notariat tarixində, hər bir notariusun həyatında və bütövlükdə hüquq ictimaiyyəti üçün əlamətdar hadisədir. Hesab edirəm ki, biz böyük inkişaf yolu keçən və daim təkmilləşməkdə olan notariat institutunun daha bir təntənəsinin, notariat tarixində yeni mərhələnin başlanılmasının, yəni Azərbaycan Notariat Palatasının yaradılmasının şahidi oluruq.

Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin qanunvericilik təşəbbüsü ilə ötən ilin noyabrında, Azərbaycan ədliyyəsinin 100 illik yubileyi ərəfəsində "Notariat haqqında" Qanuna əsaslı dəyişikliklər

edilmişdir.

Notariat fəaliyyətinin müasir innovasiyalar tətbiq olunmaqla daha səmərəli təşkilinə yeni imkanların yaradılması, elektron notariatın geniş tətbiqi, xüsusi notarius köməkçisi

institutunun təsis edilməsi və digər mühüm məsələlər bu Qanunda öz əksini tapmışdır.

Sözsüz ki, qanunvericilikdəki mühüm yeniliklərdən biri məhz Notariat Palatasının yaradılmasının təsbit olunmasıdır. Bununla bağlı yaradılan bu imkana görə, ədliyyə işçiləri, Azərbaycan notariusları dövlətimizin başçısına dərin minnətdarlıqlarını bildirirlər.

Notariusların müstəqil özünüidarə orqanı olan notariat palataları dünyanın bir çox inkişaf etmiş dövlətlərində fəaliyyət göstərir. Notariat Palatasının yaradılması ölkəmizdə də gündəlikdə olmuş, bu məqsədlə ötən dövrdə bir sıra

addımlar atılmış, o cümlədən beynəlxalq təcrübə öyrənilmiş və ölkəmiz üçün uyğun olan palatanın yaradılmasına dair müvafiq təkliflər hazırlanmışdır.

Bununla bağlı Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən təxirəsalınmaz tədbirlər görülmüş, nazirliyin Qeydiyyat və Notariat Baş İdarəsinin əməkdaşlarından və notariuslardan ibarət Təşkilat Komitəsi yaradılaraq Palatanın Nizamnaməsinin layihəsi hazırlanmışdır.

Son illər ölkə Prezidentinin rəhbərliyi ilə aparılan genişmiqyaslı islahatlar nəticəsində iqtisadiyyatın davamlı inkişafı təmin olunaraq əhalinin həyat şəraiti xeyli yaxşılaşmış, mülki dövriyyənin dairəsi əhəmiyyətli dərəcədə genişlənmiş, bu münasibətlərin tənzimlənməsində vacib rol oynayan notariat sahəsində məqsədyönlü islahatlar aparılmışdır.

Ölkədə həyata keçirilən mütərəqqi məhkəmə-hüquq islahatlarının mühüm tərkib hissəsi olaraq notariat xidməti-

nin müasirləşdirilməsi çərçivəsində qanunvericilik qabaqcıl beynəlxalq təcrübə öyrənilməklə daim təkmilləşdirilmiş, o cümlədən təkcə son 5 il ərzində "Notariat haqqında" Qanuna və digər normativ hüquqi aktlara 40-dan çox mühüm dəyişikliklər edilmişdir.

Eyni zamanda, notariat xidmətlərinə artan tələbatı nəzərə alaraq, notariat sahəsini ixtisaslı kadrlarla təmin etmək məqsədilə Ədliyyə Nazirliyinin İxtisas Komissiyası tərəfindən bu fəaliyyətlə məşğul olmaq arzusunda olan şəxslər üçün 2007-ci ildən şəffaflıq və aşkarlıq şəraitində mütəmadi müsabiqələrin keçirilməsinə başlanılmışdır. Hazırda təcrübəli notariuslarımızla yanaşı notarius korpusunun 60%-ni yeni nəsil notariuslar təşkil edir.

Yeri gəlmişkən, bir ay bundan öncə yekunlaşan növbəti müsabiqədən uğur qazanmış namizədlər də bu gün hazırkı tədbirdə notarius qismində iştirak edirlər.

İslahatlar nəticəsində xüsusi notarius institutu formalaşdırılmış, bu zaman yarana biləcək potensial risklər nəzərə alınaraq, bu sahədə tədbirlər mərhələli şəkildə həyata keçirilmişdir. Bu yanaşmanın nə qədər doğru olduğunu hamımız müşahidə etməkdəyik. Məlumat üçün qeyd etmək istərdim ki, hazırda ölkə üzrə

fəaliyyət göstərən notariusların təqribən 88%-ni, Bakı şəhəri üzrə isə 97%-ni xüsusi notariuslar təşkil edir.

Vətəndaşların hüquqlarının təminatçısı olan notariusların səlahiyyətləri daim genişlənir. Onlar bu gün həm də -

- vergi tutan orqan;

- daşınmaz əmlaka hüquqların rəsmiləşdirilməsində əsas funksiyaların icraçısı;

- müqavilələr üzrə öhdəlikləri xüsusi icra qeydi əsasında sadələşdirilmiş elektron qaydada həyata keçirən;

- habelə sosial layihələrin icrasında digər orqanların fəaliyyəti üçün lazımi məlumatları təmin edən subyekt kimi çıxış edirlər.

Məlum olduğu kimi, dövlət idarəçiliyinin müasir prinsiplər əsasında həyata keçirilməsi məqsədi ilə informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadə olunması dövlət siyasətinin prioritetlərindən birinə çevrilmişdir.

Bu sahədə həyata keçirilən tədbirlər çərçivəsində "Elektron notariat" informasiya sisteminin tətbiqi hüquqi xidmətlərin təkmilləşdirilməsinə yönəlmişdir. Beynəlxalq təcrübədə yalnız bir neçə inkişaf etmiş dövlətlərdə rast gəlinən belə sistem vasitəsilə notariat ofisləri vahid şəbəkədə birləşdirilməklə notariat hərəkətlərinin rəsmiləşdirilməsi xeyli sadələşdirilmişdir.

Bu sistem fiziki və hüquqi şəxslərə daha çevik və keyfiyyətli hüquqi xidmətlərin göstərilməsinə, dövlət qurumları tərəfindən tələb edilən sənəd və arayışların sayının azaldılmasına və bununla da həmin qurumlara müraciət edilməsi zərurətinin aradan qaldırılmasına xidmət edir. Bu gündək həmin sistemdə 36 milyondan artıq aparılmış notariat hərəkəti barədə məlumat toplanmışdır.

Eyni zamanda, notariat sahəsində mütərəqqi innovasiyalar, o cümlədən vətəndaşlara istənilən yerdə notariat hərəkətlərinin aparılmasına, təxirə salınmayan hallarda səyyar və məsafədən xidmətlərin göstərilməsinə və notariat fəaliyyəti barədə məlumatların əldə edilməsinə imkan verən -

- elektron ədliyyə köşkü;

- səyyar notariat çantası;

- və mobil notariat qovluğu hazırlanmışdır. Artıq hava limanında üç aydır ki, istifadəyə verilmiş elektron ədliyyə köşkünə yüzlərlə müraciət edilmiş və vətəndaşlar ədliyyə xidmətlərindən dərhal faydalanmışlar. "Mobil notariat" proqram təminatından isə 2.500 şəxs istifadə etmişdir.

Vətəndaşlara göstərilən xidmətlərin səviyyəsinin yüksəldilməsində dövlət başçısının təşəbbüsü ilə yaradılmış və Azərbaycanın brendi olan

"ASAN xidmət" mərkəzlərində təşkil olunan notariat xidmətlərinin rolu xüsusi qeyd ediləməlidir.

Sevindirici haldır ki, "ASAN xidmət" çərçivəsində verilən sənədlərin yarıya qədər məhz həmin mərkəzlərdə fəaliyyət göstərən xüsusi notariusların rəsmiləşdirdiyi sənədlərdir.

Təsadüfi deyil ki, dövlət xidmətlərinin göstərilməsi sahəsində ölkəmizin nailiyyətləri, o cümlədən ASAN xidmət təcrübəsi dünyada böyük maraq doğurur.

Ötən ay məhz Bakıda "2019 Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Dövlət Xidmətləri Forumu və Mükafatlandırma Mərasimi"-nin keçirilməsini və Forumun açılışında Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın dərin və məzmunlu çıxışını xüsusilə qeyd etmək istərdim.

Ölkəmizin notariat sahəsində islahatlarına və yeniliklərə maraq artaraq bir çox dövlətlər müsbət təcrübəmizdən bəhrələnirlər. Eyni zamanda, notariuslarımızın xarici səfərlər zamanı həyata keçirdiyi təqdimatlar Almaniya, Fransa, İtaliya, Estoniya, Kanada və digər dövlətlərdə maraqla qarşılıdır.

Əlbəttə ki, biz Ədliyyə Nazirliyi olaraq notariat fəaliyyəti

yətində əldə edilmiş nailiyyətlərlə kifayətlənmirik, daim ortaya çıxan problemləri təhlil edərək mövcud nöqsanları aradan qaldırmağa çalışırıq. Bu işdə əsas məsuliyyət notariusların üzərinə düşür.

Notarius vəzifəsi olduqca əhəmiyyətli peşədir, notariatın cəmiyyətimizdə özünəməxsus yeri və rolu vardır. Və hər bir notarius vəzifə borcunu ləyaqətlə icra etməli, vətəndaşlara hər zaman layiqli xidmət göstərməli, qanunun aliliyini, "ASAN" standartlarını daim rəhbər tutmalı, notariusun etik davranış Kodeksinə dönmədən əməl etməlidir. İnanıram ki, mövcud problemlərin həllində, notariusların peşəkarlığının artırılmasında, notariat fəaliyyətinin səmərəli təşkilində Notariat Palatası üzərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirəcək və bu işdə Ədliyyə Nazirliyində lazımi köməklik göstərəcəkdir.

Palatanın üzərinə düşən vəzifələrdən biri də notariusların beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsidir. Azərbaycan 80-dən artıq dövlətin notariuslarını birləşdirən və latın tipli notariatın prinsiplərini təbliğ edən Beynəlxalq Notariat İttifaqı ilə uzun illərdir səmərəli əməkdaşlıq edir

və Ədliyyə Nazirliyi təşkilatın rəhbər qurumlarında yüksək səviyyədə təmsil olunur və fəal iştirak edir.

Bu günədək Notariat Palatasının təsis edilməməsi quruma üzvlük məsələsini qeyri-mümkün etmişdir. Hesab edirəm ki, Beynəlxalq Notariat İttifaqına üzvlüyə qəbul olunmaq Palatanın əsas prioritetlərindən biri olmalı, mövcud əməkdaşlıq münasibətləri yeni mərhələdə uğurla davam etdirilməlidir.

Notariusların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsində, onların peşə hazırlığının artırılması məqsədilə təlimlərin təşkilində, notariat sahəsində müsbət təcrübələrin təşviqində, digər dövlətlərin notariusları, həmçinin beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli qarşılıqlı fəaliyyətin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayan Azərbaycan Notariat Palatası fəaliyyətini insan və vətəndaş hüquqlarına hörmət, qanunçuluq, humanizm və digər demokratik prinsiplər əsasında qurmalıdır.

Əminəm ki, Palata ölkəmizdə müasir tələblərə cavab verən notariat institutunun inkişafına dəyərli töhfələr verəcək, ictimaiyyətin böyük rəğbətini qazanacaqdır.

Ədliyyə Akademiyasında icbari təlim kursuna başlanılıb

Ədliyyə orqanlarına qulluğa qəbulla bağlı 300 nəfərdən çox namizədlə keçirilmiş növbəti müsabiqəyə yekun vurularaq, uğur qazanmış 66 namizəd peşə fəaliyyətinə buraxılışla əlaqədar Ədliyyə Akademiyasında icbari təlimə cəlb olunub.

Akademiyada 3 ay davam edəcək kursun proqramı müasir tədris metodu əsasında hazırlanıb. Kurs çərçivəsində ədliyyə sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi və tənzimlənməsi üzrə Ədliyyə Nazirliyinin fəaliyyət istiqamətləri, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 3 aprel 2019-cu il tarixli "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" Fərmanından irəli gələn məsələlər, insan hüquqlarının müdafiə-

sinin beynəlxalq və milli mexanizmləri, inzibati icraat, hüquqi etika və psixologiya, korrupsiya ilə mübarizə, qanunvericiliyin yenilikləri və digər aktual məsələlərə dair mövzular tədris olunacaq. Həmçinin, namizədlərin müasir texnologiyalardan istifadə bacarıqlarının yüksəldilməsi ilə bağlı təlimlər, mənəvi-estetik dünyagörüşlərinin artırılması məqsədilə mədəni proqramlar təşkil ediləcək. Bununla yanaşı, namizədlərin ədliyyə orqanlarında təcrübə keçmələri nəzərdə tutulur.

Ədliyyə Akademiyasında həmin kursun açılışı olub. Akademiyanın Elmi-tədqiqat və doktorantura şöbəsinin rəisi Vüsal Əhmədov və nazirliyin Kadrlar idarəsinin baş məsləhətçisi Elnur İbrahimov tədbirdə müsabiqədən uğurla keçən namizədlərin peşə fəaliyyətinə buraxılmaları

üçün keçirilən icbari təlimin əhəmiyyətindən danışıb, onlara gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıb, zəruri tövsiyələr veriblər.

Kursun ilk günündə "Müstəqil Azərbaycan Respublikasında məhkəmə-hüquq sahəsində aparılan islahatlar" mövzusunda çıxış edən nazirliyin İnsan hüquqları və ictimaiyyətə əlaqələr idarəsinin rəisi vəzifəsini icra edən Aynur Sabitova ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş və ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə hüquqi sahədə aparılan islahatlar, o cümlədən "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatlarının dərinləşdirilməsi" haqqında Fərmanın əhəmiyyəti və icrası ilə bağlı görülən tədbirlər barədə məlumat verib.

Sonra təlimin proqramı üzrə digər mövzularda müəhazirələr dinlənilib.

Ədliyyə Nazirliyinin yerli qurumlarına qulluğa qəbulla bağlı açıq müsabiqə elan edilir

Ədliyyə Nazirliyinin yerli qurumlarına qulluğa qəbulla bağlı açıq müsabiqə elan edilir

Ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən təməli qoyulmuş dövlət gənclər siyasəti ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla həyata keçirilir, Azərbaycan gəncliyinin hərtərəfli inkişafına, cəmiyyətin bütün sahələrində fəal iştirakına əlverişli imkanlar yaradılır.

Dövlət siyasətinə uyğun olaraq ədliyyə orqanlarında da gənclər geniş təmsil olunur, onlara xüsusi qayğı ilə yanaşılır, layiqli dövlət qulluqçusu kimi formalaşmaları, bilik, bacarıq və potensialından səmərəli istifadə olunmaları istiqamətində məqsədyönlü işlər görülür. Gənclərin işlə təminatı diqqətdə saxlanılaraq son 15 ildə vətəndaş cəmiyyəti və kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin iştirakı ilə aşkarlıq şəraitində mütəmadi keçirilən müsabiqələr əsasında 2300 nəfərə yaxın gənc qulluğa qəbul olunmuşdur və bu gün onlar ədliyyənin müxtəlif sahələrində uğurla fəaliyyət göstərirlər.

Bu sahədə görülmə işlərin davamı olaraq Ədliyyə orqanlarına qulluğa qəbul üzrə Müsabiqə Komissiyası nazirliyin bölgələrdəki yerli icra və probasiya, həmçinin qeydiyyat qurumları üzrə (Bakı və Sumqayıt şəhərləri, Abşeron rayonu istisna olmaqla) vakant

ştat vahidlərinin hazırlıqlı yeni nəsil hüquqşünaslarla komplektləşdirilməsi məqsədilə növbəti açıq müsabiqə elan edilir.

Bununla əlaqədar "Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında" Qanunun tələblərinə cavab verən və göstərilən yerli qurumlarda işləmək arzusunda olan ali hüquq təhsilli Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları müsabiqəyə dəvət olunur.

Müsabiqədə iştirak etmək istəyənlərə əlverişli şərait yaradılaraq bu barədə müraciətləri "Ədliyyə orqanlarına qulluğa qəbulla bağlı müsabiqədə iştirak üçün namizədin qeydə alınması" adlı elektron xidmət vasitəsilə qəbul edilir. Müsabiqənin birinci mərhələsi - test imtahanı Dövlət İmtahan Mərkəzi ilə birlikdə kompüter vasitəsilə keçiriləcək və nəticələrə dair məlumat namizədlərə dərhal yerində təqdim olunacaqdır.

Hüquqşünaslar müsabiqədə iştirak üçün cari ilin avqust ayının 20-dən etibarən Nazirliyin internet sahifəsindən (www.exidmet.justice.gov.az) və ya "Elektron hökumət" portalından (www.e-gov.az) qeyd olunan elektron xidmətdən bəhrələnməklə ərizə formasını doldurmalı və təsdiq etməlidirlər. Qeydiyyatla alınmış bütün

namizədlərin fərdi elektron kabinetləri yaranır və onlar müraciətlərinin qəbulu ilə bağlı məlumatlandırılır. Namizəd müsabiqənin gedişi barədə məlumatları kütləvi informasiya vasitələri ilə yanaşı, elektron kabinetindən də əldə edə bilər.

Ərizələr poçtla, həmçinin regional ədliyyə idarələri vasitəsilə də təqdim oluna bilər.

Test imtahanından uğurlu qazanmış namizədlərin digər zəruri sənədlərinin toplanması və yoxlanılması bu mərhələdən sonra həyata keçiriləcək və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş tələblərə cavab verən şəxslər ikinci mərhələyə - söhbətə buraxılacaqlar.

İmtahana hazırlıqla bağlı "Yaddaş kitabçası", habelə test imtahanında kompüterdən istifadəyə dair Təlimat nazirliyin internet sahifəsində "Qulluğa qəbul" bölməsində və namizədlərin elektron kabinetlərində yerləşdiriləcək, eyni zamanda bu sənədlər regional ədliyyə idarələrinə müraciət edənlərə təqdim olunacaqdır.

Bildirilir ki, hazırkı müsabiqədə iştirak edəcək hüquq-

şünaslar üçün test imtahanına və söhbət mərhələsinə mükəmməl hazırlaşmalarına və yüksək nəticələr əldə etmələrinə köməklik məqsədilə ənənəvi olaraq Ədliyyə Aka-

demiyasında xüsusi hazırlıq kursları təşkil olunacaqdır.

Test imtahanının vaxtı və yeri, habelə hazırlıq kursunun keçirilməsi barədə əlavə məlumat veriləcəkdir.

Bütün suallarla bağlı nazirliyin internet səhifəsindən, eləcə də (012) 538-01-62, 538-08-85 nömrəli telefonlar vasitəsilə operativ informasiya almaq olar.

Hakimlərin Seçki Komitəsinin məlumatı

Ölkəmizdə məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlər çərçivəsində, xüsusilə də dövlət başçısının məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında Fərmanı ilə əlavə ayrılmış hakim ştatlarının yüksək hazırlıqlı hüquqşünaslar hesabına komplektləşdirilməsi məqsədilə hakimlərin seçimi üzrə növbəti açıq müsabiqə keçirilir.

Cari ilin iyul ayının 25-dən davam edən hakimliyə namizədlərin sənədlərinin qəbulu nəticəsində artıq 200-dək hüquqşünas sənədlərini Hakimlərin Seçki Komitəsinə təqdim edib, yaxud elektron qaydada müraciət edib.

Namizədlərin imtahanlara mükəmməl hazırlaşmalarına köməklik məqsədilə imtahan suallarına dair annotasiyanı,

habelə imtahan qaydalarını, namizədlərin imtahanla bağlı vəzifələrini və imtahan suallarının nümunələrini özündə əks etdirən "Hakim vəzifəsinə namizədin Yaddaş Kitabçası" hazırlanıb və jlc.gov.az saytında yerləşdirilib.

Mətbuatda məlumat verildiyi kimi namizədlərin seçimində çevikliyin təmin edilməsi, habelə onlar üçün daha şəffaf və əlverişli şəraitin yaradılması məqsədilə müsabiqənin ilkin mərhələsi olan test imtahanı Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən, təxminən 200-250 nəfərlik qruplar üzrə mütəmadi, daha müasir üsulla keçirilərək hər bir namizəd fərdi qaydada, sualları kompüter vasitəsilə cavablandırır.

caqdır.

Bununla əlaqədar Hakimlərin Seçki Komitəsi bildirir ki, sənədlərini ilk təqdim etmiş 250 nəfərədək hakimliyə namizədlə test imtahanı cari ilin sentyabr ayının 15-də keçiriləcək, eyni zamanda namizədlərin sənədləri bundan sonra da davamlı olaraq qəbul ediləcəkdir.

İmtahanla bağlı, o cümlədən buraxılış və rəqələrinin təqdim olunması və s. məsələlərə dair əlavə məlumatlar veriləcəkdir.

Narkomanlığa qarşı mübarizə diqqət mərkəzindədir

Avqustun 26-da Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar xidmətinin 4 və 10 saylı cəzaçəkmə müəssisələrində cəza çəkən məhkumlar üçün "Narkotik

vasitələrin, həmçinin narkomanlığın insanların sağlamlığına, insan orqanizminə məhvedici təsiri və cəmiyyətə ziyanı" mövzusunda seminar-treninqlər keçirilib.

Seminarla Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının, Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Narkotiklərlə Mübarizə

İdarəsinin, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin, Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Onkoloji Mərkəzinin və Penitensiar xidmətin məsul əməkdaşları iştirak ediblər.

Ekspertlər tərəfindən narkotik vasitələrin və narkomanlığın ailədə, cəmiyyətdə və insan sağlamlığında doğurduğu mənfi hallar, həyata keçirilən dövlət siyasəti və maarifləndirmə işləri barədə mühazirələr oxunub, narkotiklərdən zərər çəkmiş məhkumların reabilitasiyası və cəmiyyətə reintegrasiyası üçün tövsiyələr verilib, QİÇS və bir sıra yoluxucu xəstəliklərin yayılması yolları haqqında məlumat verilib.

Çıxışlar zamanı narkomanıyanın ölkəmiz üçün həlli vacib məsələlərdən birinə çevrildiyi, bu sahədə həyata keçirilən işlər çərçivəsində zəruri qanunvericilik bazasının yaradıldığı, institusional islahatların həyata keçirildiyi vurğulanıb. İlk dəfə ulu öndər Heydər Əliyevin 1996-cı ildə imzaladığı "Narkomanlığa və narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı tədbirlər

haqqında" Fərmanda öz əksini tapmış narkomanlığa, narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizənin ümumdövlət vəzifəsi kimi müəyyən olunduğu qeyd edilib.

Vurğulanıb ki, bu strateji kurs Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilərək, sayca beşinci "Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizəyə dair 2019-2024-cü illər üçün Dövlət Proqramı" təsdiq edilib. Proqramın məqsədi narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, antinarkotik təbliğatı,

ictimai maarifləndirmə işinin əhatəsinin genişləndirilməsi, müasir informasiya texnologiyalarının imkanlarından istifadə olunmaqla, narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinin və narkomanlığın yayılmasının maarifləndirmə yolu ilə qarşısının alınması, narkomanlığa düşər olmuş şəxslərin müalicəsi və reabilitasiyası istiqamətində müasir texnologiyaların və yeni üsulların tətbiqi, bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq təcrübədən istifadə etməklə ixtisaslaşmış seminarların keçirilməsi və digər genişmiqyaslı məsələlərdən ibarətdir.

Sonda məhkumları maraqlandıran suallar cavablandırılıb və onlara bukletlər paylanılıb.

İttham hökmlərinin tərtibinin bəzi texniki qüsurları barədə

Müzəffər AĞAZADƏ

Respublikanın əməkdar hüquqşünası,
Ali məhkəmənin sabiq hakimi

Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində (CPM) cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsi aktı olan hökmə şəxsin təqsirləndirildiyi əməllərdə təqsirli olub-olmaması, ona cəza təyin edilib-edilməməsi haqqında birinci və apellyasiya instansiyaları məhkəmələrində məhkəmə baxışı nəticəsində hakim (hakimlərin) çıxardığı qərar kimi tərif verilmişdir. (70.45-ci maddə) Cinayət-prosessual qanunvericilikdə qəbul edilən hüquqi aktların ən mühümü olan hökmdə məhkəməyə verilən şəxs üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən məsələlər - cinayət törətdiyi hallarda cinayətkar kimi cəzalandırılması, yaxud verilən itthamın əsassız olması səbəbindən onun təqsirsiz şəxs kimi bəraətləndirilməsi məsələləri həll edilir. İbtidai araşdırma orqanı tərəfindən məhkəməyə təqdim olunan sübutların hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması cinayət icraatının yekun aktı olan hökmün çıxarılması ilə başa çatır.

Təsadüfi deyil ki, cinayət icraatı ilə əlaqədar qəbul edilən yekun qərarlar içərisində

hökm dövlət adından çıxarılan yeganə məhkəmə sənədidir. CPM-nin 340.1-ci maddəsində göstərilir ki, məhkəmənin hökmü Azərbaycan Respublikasının adından çıxarılır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 63-cü və CPM-nin 21-ci maddələrinə əsasən cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən hər bir şəxs, onun təqsiri qanunla nəzərdə tutulan qaydada sübuta yetirilməyibsə və bu barədə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü yoxdursa, təqsirsiz sayılır. Hökm cinayət mühakimə icraatında ittham və müdafiə tərəflərinin çəkişməsinin nəticəsi olaraq qanunun normaları əsas götürülməklə hakim (hakimlərin) hüquqi düşüncəsinin məsuldur. Məhkəmə baxışında tədqiq edilməklə qiymətləndirilməyən heç bir sübut növü (şübhəli, təqsirləndirilən və zərərçəkmiş şəxslərin, habelə şahidlərin ifadələri, ekspertiza rəyləri, maddi sübutlar, istintaq və məhkəmə hərəkətlərinin protokolları və digər sənədlər) ittham hökmünün əsası kimi qəbul edilə bilməz. Bütün bu səbəblərdən məhkəmə hakim-

ləri hökmün nəinki məzmunu, həm də tərtibinin üsulu ilə bağlı prosessual qanun normalarının tələblərinə ciddi əməl edilməsi məsələlərində diqqətli olmalıdırlar.

CPM-nin 352-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin hökmü giriş, təsviri-əsaslandırıcı və nəticəvi hissədən ibarətdir və hər bir hissə aydın və anlaşılan ifadələrlə tərtib edilməlidir. 353-cü maddədə isə hökmün hər bir hissəsində məhz hansı məsələlərin əks etdirilməsi məsələləri məntiqi ardıcılıqla göstərilmişdir və istisnasız olaraq hər bir hökmdə həmin göstərişlərə əməl edilməlidir. Cinayət qanununda bilavasitə göstərilməyən, lakin hökmlərin tərtibinin digər zəruri elementləri barədə "Məhkəmə hökmü haqqında" Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 1996-cı il 27 dekabr tarixli qərarında kifayət qədər əlavə məlumatlar verilmişdir. Hazırkı yazıda hökmün tərtibatı zamanı təcrübədə yol verilən bir sıra texniki qüsurlara toxunulmuşdur.

Qeyd olunmalıdır ki, hökmün tərtibinə yüksək məsuliyyət hissi ilə yanaşılmalı, ona

dövlət sənədi kimi baxılmalıdır. Şübhəsiz ki, hər bir hökm fərdi məzmun kəsb edir və bu hal törədilmiş hər bir konkret cinayət əməlinin xüsusiyyətlərindən, yəni törədilməsinin səbəb və şəraitindən, motivindən, üsulundan və s. irəli gəlir. Buna baxmayaraq CPM-nin tələblərinə uyğun tərtib edilmiş olan hökmlərin ümumi cəhətləri də vardır ki, onlara mütləq əməl edilməlidir. Bütün hallarda hökm aydın, səlis, anlaşılacaq ifadələrlə tərtib olunmalı, orada ittihamın mahiyyəti ilə əlaqəsi olmayan fikirlərin yer almasına yol verilməməlidir. Bir sözlə, hər bir hökmün tərtibi hakim üçün yaradıcılıq prosesidir. Bu proses hakimdən fikrini maksimum bir yerə cəmləmək bacarığı, ciddi məsuliyyət tələb edir.

Hökmün giriş hissəsində məhkəmələr CPM-nin 313.19-cu maddəsini rəhbər tutaraq bəzən məhkəmə tərkibi (hakim), iclas katibi, dövlət ittihamçısı və müdafiəçilərdən sonra iclasda iştirak edən zərərçəkmiş şəxslər (mülki iddiaçılar), mülki cavabdeh və onların nümayəndələrinin soyadları, adları və atalarının adlarını da bütövlükdə qeyd edirlər. Fikrimizcə, həmin şəxslərin adlarını hökmün giriş hissəsində geniş formada təqdim etməyə ehtiyac yoxdur. Mülki iddiaçıların (zərərçəkmişlərin) sayının çox olması hallarında onları, məsələn, "Hüseynov M.A. və qeyriləri-

nin iştirakı ilə" ifadə etmək mümkündür. Çünki bəzi işlərdə (məsələn, dələduzluq, gizli oğurluq və s.) zərərçəkmiş şəxslərin (mülki iddiaçıların) sayı 40-50 nəfəri ötür. Onların hamısının ad-soyadlarının hökmün giriş hissəsində yer tutmaları hökmü zərurət olmadan ağırlaşdırır. Bu təklifin məqsədəuyğunluğu həm də onunla əlaqədardır ki, hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində məhkəmədə iştirak etmiş zərərçəkmişlərin (mülki iddiaçıların) adları öz əksini tapır.

Giriş hissədə məhkəmə iclasında iştirak edənlər sırasında təqsirləndirilən şəxslərin ad-soyadları da bir sıra hallarda göstərilir. Halbuki buna qətiyyən ehtiyac yoxdur. Çünki, hökmün giriş hissəsində təqsirləndirilən şəxslərin anket məlumatları sırasında onların ad-soyadları da mütləq şəkildə öz yerini tutur.

Bir çox hökmlərdə təqsirləndirilən şəxslərin anket məlumatları sırasında onların təhsili və ailə tərkibi kimi məlumatların qeyd olunması unudulur. Halbuki hökmdə bu məlumatların əks etdirilməsi qanunun tələbidir. (CPM-nin 353.1.10-cu maddə) Həmin maddədə göstərdən məlumatlar sırasına şəxsin əlilliyi, dövlət mükafatları, fəxri ad və hərbi rütbələrə malik olması kimi hallar da aiddir və bu məlumatlar da mütləq hökmün giriş hissəsində göstəril-

məlidir.

Anket məlumatlarında bəzən təqsirləndirilən şəxsin doğulduğu yer kimi hər hansı konkret yaşayış məntəqəsi deyil, həmin yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi rayonun adı göstərilir. Halbuki, rayon anlayışı altında müxtəlif növ yaşayış məntəqələrinin (kənd, qəsəbə, şəhər) ərazi vahidi kimi konkret ad altında göstərilməsi başa düşülür. Təbii ki, insan bir çox yaşayış məntəqələrinin yerləşdiyi ümumi ərazidə deyil, konkret yaşayış məntəqəsində (kənddə, qəsəbədə, rayon tabeliyindəki şəhər statuslu məntəqədə) doğula bilər. Ona görə də hökmdə təqsirləndirilən şəxsin yaşayış yeri kimi hər hansı rayon ərazisi deyil, konkret yaşayış məntəqəsi (məsələn, Göyçay rayonu, Qızılağac kəndi) göstərilməlidir.

Təqsirləndirilən şəxs haqqında əvvəllər çıxarılmış hökm sonradan yuxarı instansiya məhkəməsi tərəfindən dəyişdirilə bilər. Yəni onun əməlinin tövsifi və ya təyin olunmuş cəzanın növü və həddi məsələləri dəyişikliyə uğraya bilər. Məhkumluğu ödənilməmiş və ya götürülməmiş belə şəxslər haqqındakı hökmdə (anket məlumatlarında) hakimlər "dəqiqlik xatirinə" hökmdən sonrakı qərarlarla edilmiş dəyişiklikləri də bir-bir sadalayırlar. Bu məlumatlar bəzən bir səhifəlik yer tutur. Halbuki, belə məlumatlarda yalnız sonrakı qərarların əməlin

tövsifi və cəza ilə bağlı son nəticələri əks etdirilməlidir. (Məsələn, N rayon məhkəməsinin filan tarixli hökmünə əsasən sonrakı instansiya məhkəməsinin qərarı nəzərə alınmaqla AR CM-nin 179.3-cü maddəsi ilə 7 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir). Şübhəsiz ki, burada əvvəlki hökmlə təyin olunan cəzanın hansı hissəsini çəkməsi, vaxtından əvvəl həmin cəzanın çəkilməmiş hissəsindən şərti olaraq azad edilməsi kimi məlumatlar da öz əksini tapmalıdır.

Ödənilmiş və ya götürülmüş məhkumluqların hökmün giriş hissəsində göstərilməsinə ehtiyac olmadığı halda bəzi hökmlərdə belə məlumatlara da yer verilir.

Bəzi hökmlərin giriş hissəsində təqsirləndirilən şəxslərin həm şübhəli şəxs qismində tutulması, həm də onun haqqında həbs qətimkan tədbiri seçilməsi barədəki qərarların tarixləri də göstərilir. Halbuki, məlum olduğu kimi, cəzaçəkmə müddətinin əvvəlinin hesablanması üçün təqsirləndirilən şəxsin faktiki olaraq tutulduğu tarix götürülür. Burada məhkəmə tərəfindən həbs qismində qətimkan tədbiri seçilməsi tarixinin də göstərilməsi artıqdır.

Bütünlükdə hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində təqsirləndirilən şəxsə (şəxslərə) ittiham aktı üzrə verilən ittihamların məhkəmə tərəfindən sübuta yetirilmiş hesab edilən hissəsi təsvir edilir, bu hissə üzrə sübutlar tədqiq edilməklə cinayət əməli qiymətləndirilir, buradan irəli gələn məsələlər, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar sadalanmaqla təyin olunması cəzanın növü və həddi əsaslandırılır.

CPM-nin 353.2-ci maddəsində hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əhatə ediləməli olan məsələlərin tam siyahısı verilmişdir. Həmin normadan da görünür ki, bu hissədə ilkin olaraq cinayətin törədilməsi yeri, vaxtı, üsulu, təqsirin xarakteri (qəsdən, yaxud ehtiyatsızlıqdan törədilməsi), törədilmə motivi və nəticələri göstərilməklə məhkəmə tərəfindən sübuta yetirilmiş hesab edilən əməl təsvir olunmalıdır. Hökmün bu hissəsinin (xüsusilə qrup şəklində törədilən, yaxud çoxepizodlu işlər üzrə) tərtibi hakimdən diqqətlik və məharət tələb edir. Hüquq nəzəriyyəsində fabula adlanan bu hissəni, belə demək mümkünsə, hökmün nüvəsi adlandırmaq olar. Çünki hökmün sonrakı mətni "qidasını" məhz həmin hissədən alır. Hökmün fabula adlandırılan hissəsi ilə sonrakı mətn arasında hər hansı uyğunsuzluq yarana bilməz. Həm də hökmü oxuyan şəxs məhz fabuladan təqsirləndirilən şəxsin hansı cinayət əməli törətməsi, vaxtı, yeri törədilmə üsulu, motivi və bu kimi məlumatlar əldə etmək imkanına malik olmalıdır.

Lakin bəzi hallarda hökmlə

rin təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin başlanğıcı tərtib olunarkən 353.2-ci maddənin tələbləri pozulduğundan oradan zəruri məlumatların alınması mümkün olmur. Bir sıra məhkəmələrdə (xüsusilə ağır cinayət məhkəmələrində) hökmlərin təsviri-əsaslandırıcı hissələri təqsirləndirilən şəxslərə ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən hansı məzmununda ittiham verilməsi ilə başlayır. Bu zaman ittiham aktı ilə təqsirkara verilən ittihamın mətni hərfbəhərf hökmə köçürülür. Təqsirləndirilən şəxslərin sayı çox olduqda isə hər bir şəxs haqqında ittihamın mahiyyəti ayrı-ayrılıqda və tam həcmdə göstərilir. Yəni ittiham aktının nəticə hissələri ehtiyac olmadan dəfələrlə hökmə köçürülür.

Respublika Baş Prokurorluğunda istintaqı aparılan əksər işlər üzrə təqsirləndirilən şəxslərə verilən ittihamlar epizodların sayından, bir-biri ilə əlaqəsindən asılı olmayaraq cəmi bir cümlədə verilir. Şübhəsiz ki, bəzən bir-biri ilə əlaqəsi olmayan fikirlərin süni surətdə birləşdirilərək cəmi bir cümlədə "ifadə edilməsi" dilimizin üslubuna, qrammatik qaydalara da ziddir.

Nəfəs kəsən belə cümlələri oxuyub başa çatdırmaq elə də asan deyil. Həmin "cümlələri" tərtib edən hakimlər fikirləşməlidirlər ki, ehtiyac olduqda, məsələn, hökmün surətinin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə göndərilməsi zərurə-

ti yarandıqda həmin hökm ingilis, yaxud fransız dilinə tərcümə edilməlidir. Bəzən 2-3 və-rəqdən ibarət olan bir cümlənin tərcümə olunmasında da problemlər yaranır.

Ümumiyyətlə, ittiham hökmünün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində təqsirləndirilən şəxslərə ittiham aktı ilə hansı əməlləri törətməsinə görə ittiham verilməsini göstərmək nəinki məhkəmə təcrübəsinə, hətta prosesual qanuna ziddir. Bu cür başlanğıc yalnız bəraət hökmü çıxarılarəkən verilə bilər (CPM-nin 353.2 və 353.3-cü maddələri). Bir sözlə, təqsirləndirilən şəxsin hansı əməli törətməkdə təqsirli bilinməsi məsələsində ibtidai araşdırma orqanının gəl-di-yi nəticəni əks etdirən və it-tiham aktında təsvir olunan müddə ittiham hökmünün təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin əv-vəlində göstərilməməlidir.

Başlanğıcı qeyd edilən şəkildə formulə edilən hökmlərdə təqsirləndirilən şəxsin (şəxslərin) məhz hansı cinayəti törətməsini müəyyən etmək asan deyil. Çünki hökmün fabula hissəsində şəxsin hansı cinayəti törətməsi barədə ibtidai istintaq orqanının versiyası verildikdən sonra təqsirləndirilən şəxslərin, zərərçəkmişlərin, şahidlərin və digər şəxslərin hadisə ilə bağlı ifadələri sadalanır, habelə ekspert rəyləri, maddi sübutlar, ibtidai araşdırma zamanı toplanmış digər sübut növləri elan olunur və bununla da məhkəmə araşdırması başa

çatmış hesab olunur. Yəni təqsirləndirilən şəxsə verilən ittihamla əlaqədar təqdim olunan sübutlar tədqiq edilsə də, məhkəmənin bu ittihamla bağlı gəl-di-yi nəticə hökmdən görünür. Halbuki, hökmü oxuyan şəxs, ilk növbədə, məhz məhkəmənin ittihamla bağlı gəl-di-yi nəticəni (ittihamın təsdiq olunub-olunmaması, əməlin tövsifinin əsaslandırılması və s.) axtarır. Hökmün nə fabulasında, nə də sübutların tədqiqindən sonrakı hissəsində təqsirləndirilən şəxsə verilən ittiham üzrə məhkəmənin gəl-di-yi nəticə heç olmazsa yığcam şəkildə verilmirsə, onu hökm adlandırmaq da çətindir. Çünki hökmün əsas qayəsi ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən təqdim edilən sübutları sadalamaqdan deyil, bu sübutların araşdırılması üzrə məhkəmənin gəl-di-yi nəticəni əsaslandırılmış şəkildə göstərməkdən ibarətdir.

Qeyd olunduğu kimi, hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin başlanğıcı (fabulası) hakimlərdən xüsusi bacarıq və diqqət tələb edir. Burada törədilmiş cinayət əməlinin mahiyyəti, yəni onun baş verməsinin səbəb və şəraiti, üsulu, motivi, nəticəsi kimi mühüm məsələlər əks olunsada, fikir mümkün olduqca lakonik, lakin dolğun və aydın ifadələrlə verilməlidir. Həmin hissədə əməlin törədilməsi gedişində iş üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etməyən detallara toxunmağa ehtiyac yoxdur. Təəssüf ki, hökmün fabulasında

qeyd olunan qaydalardan kənara çıxma hallarına rast gəlinir.

Sağlamlığa zərər vurulması ilə bağlı şəxsiyyət əleyhinə olan cinayət işləri üzrə bəzi ittiham hökmlərinin fabulasında hadisənin baş verməsinin səbəb və şəraiti, motivi və üsulu ilə yanaşı, zərərçəkmişin bədəninədə aşkar olunmuş bütün zədələr (yaralar, sıyrıqlar, qançırılar və s.), bu zədələrin bədənin məhz hansı nahiyəsinə yetirilməsi kimi məlumatlar bütün müfəssəlliyi ilə əks etdirilir. Halbuki belə hallarda təfsilatı göstərilmədən xəsarətin hansı alətlə, zərərçəkmişin hansı orqanına yetirilməsi, ekspert rəyi ilə bunun ağırlıq dərəcəsinə görə hansı növ zərərverməyə aid edilməsini göstərməklə kifayətlənmək lazımdır. Xəsarətin insan həyatı üçün təhlükəli olmaması, lakin zərərçəkmişin görmə, eşitmə, nitq qabiliyyətinin və ya hər hansı orqanın funksiyasının itirilməsi və s. hallarda, habelə sifətin silinməz dərəcədə eybəcərləşdirilməsi hallarında bu nəticələr mütləq fabulada öz əksini tapmalıdır.

Qalan məsələlərin fabulada əks etdirilməsi ona görə lüzumsuzdur ki, hökmün sonrakı mərhələsində tibbi ekspertizanın rəyi təhlil edilərkən zərərçəkmişin aldığı zədələr sadalanacaqdır.

Blanket dispoziyası olan maddələrlə (məsələn, hərəkətin təhlükəsizliyi və nəqliyyat

vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması, yanğın təhlükəsizliyi qaydalarını pozma və s.) bağlı işlərə baxılarkən hökmün fabulasında müvafiq qanunların və ya qaydaların təqsirkar tərəfindən pozulmuş normaları bütövlükdə göstərilir. Burada da Qanun və ya Qaydaların pozulmuş maddələrinin adı və pozuntunun qısa məzmununu (məsələn, ötmə qaydalarını pozma) göstərməklə kifayətlənmək mümkündür. Şübhəsiz ki, sübutlar təhlil edilərkən pozuntunun mahiyyəti tam açılmalı olacaqdır.

Ağır cinayətlər məhkəmələrindən birində çıxarılan hökmün fabulasından yalnız bir cümləni oxucuların diqqətinə çatdırmaq yerinə düşər. Fabulanın ikinci cümləsində deyilir: "26 sentyabr 2015-ci il tarixdə, gecə saat 02 radələrində E.Cəlilov (adlar şərtidir) gecə özünə məxsus Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, İzmir küçəsi 5 nömrəli evin 55 nömrəli mənzilinə gəlib yataq otağında yatdıqdan sonra A.Qurbanova bu barədə "whatsApp" proqramı vasitəsilə telefonla L.Xəlilova məlumat verərək onu çağıraraq əvvəlcədən razılaşdıqları kimi mənzilin qapısını içəridən açıq qoymuş, L.Xəlilov E.Cəlilovu qətlə yetirilməsini planlaşdırdığı 2014-cü ilin may ayından sonrakı müddətdə qanunsuz olaraq əldə edib saxlayaraq, daşıyaraq gəzdirdiyi 1932-ci ildə Tula silah zavodunda istehsal edilmiş, 5.6 kalibrli, "TO37A"

modelli, 49505 nömrəli, çaxmağı eyni modeldən olan 14729 nömrəli başqa silahın komplekt hissələrindən istifadə etməklə lülə qutusu, lüləaltı yatağı ilə birlikdə qundağı və bir sıra digər detalları söküb ayıraraq və lüləsini kustar üsulla kəsib qısaldaraq ilkin konstruksiyası və təyinatını dəyişdirib qanunsuz olaraq hazırlamaqla qanunsuz olaraq əldə edib, saxlayaraq, daşıyaraq gəzdirdiyi komplektləşdirilmiş yivli odlu silah hesab edilən tüfəngi və 2014-cü ilin may ayından sonrakı müddətdə qanunsuz olaraq əldə edib saxlayaraq daşıyaraq gəzdirdiyi zavod üsulu ilə istehsal edilmiş, atəşə yararlı olan və döyüş sursatı hesab edilən pistonları yandan alıyan, 5,6 kalibrli olmaqla həmin kalibrə malik T03-8 (T03-8m), T03-7 (T03-7a), T03-11 (T03-16), "T03-21", "T03-18", "T03-29", "T03-17" və s. modeli idman-ov tüfəng və karabinlərdə, "T03-35", "İJ-1" markalı idman tapançalarında, "Cmirin" markalı revolverlərdə, "Amerikan-180" markalı avtomatlarda, habelə digər yerli odlu silahlarda istifadə edilmək üçün nəzərdə tutulmuş patronlarla birlikdə həmin mənzilə daxil olaraq yataq otağında yatmış vəziyyətdə, yəni onun üçün aşkar surətdə köməkətsiz vəziyyətdə olan E.Cəlilovun başının ənsə nahiyəsinin sağ tərəfinə 2 (iki) dəfə, sol tərəfinə isə 1 (bir) dəfə atəş açaraq beynin qişa və maddəsini zədələyərək qabaqcadan əl-

bir olan bir qrup şəxs halında qəsdən öldürdükdən, yəni qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında köməkətsiz vəziyyətdə olan E.Cəlilovu qəsdən həyatdan məhrum etdikdən sonra özü E.Cəlilovun qollarından, A.Qurbanova isə ayaqlarından tutaraq meyidi sürüyüb hamam otağına salmış, təxminən 2 saat müddətində o, hamamda E.Cəlilovun meyitini özü ilə gətirdiyi zavod üsulu ilə hazırlanmış, bir tərəfi kəsici ucu deşici xassəyə malik olan, təsərrüfat-məişət təyinatlı mətbəx bıçağı və kəsici mişarla kəsərək hissələrə ayırmış, sonra isə A.Qurbanova selofan torbaları və xomutları ona vermişdir".

Bu "cümlədən" əvvəl və sonra işlədilən cümlələr də yazı üslubu və hadisənin izahı baxımından eyni səviyyədedir. Şübhə etmirik ki, hökmün fabulası ittiham aktından köçürülmüş və bu zaman hadisənin ifadə tərzinə toxunulmamışdır. Fabulada eyni sözlər iş üzrə keçən ikinci təqsirləndirilən şəxs olan A.Qurbanova barəsində də təkrar edilmişdir.

Yuxarıda verilən cümlə ilə bağlı onu qeyd etmək kifayətdir ki, iqtibas etdiyimiz cümlədəki fikrin 3-4 dəfə qısa və aydın ifadə edilməsi heç də çətin deyil.

Seksual xarakterli cinayətlərlə bağlı işlər üzrə hökmdə işlədilən ifadələrə xüsusi həssaslıqla yanaşmaq lazımdır. Bəzən hökmlərdə belə cinayətlərin baş verməsinin şərait və

üsulları ilə bağlı rəsmi sənədlərdə işlədilməsi qəbul olunmayan ifadə və sözlərdən istifadə edilir. Nəzərə almaq lazımdır ki, məhkəmə hökmünün surəti qərəzli şəxslərin də əlinə keçə bilər. Sonradan isə hökmdə işlədilən açıq-aşkar ifadələrdən şantaj məqsədilə, yaxud başqasının ləyaqətini alçalmaq üçün istifadə olunması istisna edilmir. Ümumiyyətlə, kütləvi informasiya vasitələrində işlədilməsi qəbul olunmayan ifadələrin dövlət adından çıxarılan məhkəmə hökmündə yer almasına heç bir halda yol verilməməlidir. Azərbaycan dili kifayət qədər zəngin dildir və bu dillə istənilən fikri etik normaları gözləməklə ifadə etmək mümkündür. Burada sənədi tərtib edən şəxsin savad dərəcəsi və dünyagörüşü mühüm rol oynayır.

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, dövlət adından çıxarılan hökm mümkün qədər yığcam, lakin dolğun ifadələrlə tərtib olunmalıdır. Bu bir təkzibedilməz faktır ki, sənədin qısa, lakin dolğun ifadələrlə tərtib edilməsi onu tərtib edənin savadlı olmasına dəlalət edirsə, uzunçuluq bu keyfiyyətin mənfi göstəricisidir.

Bəzən hakimlər iş üzrə bir neçə eyni məlumat daşıyıcıları olan şahidlərin ifadələrini hökmdə ayrı-ayrılıqda, həm də tam şəkildə verirlər. Belə hallarda tərtib olunan sənəd hökmdən çox məhkəmə iclas

protokolunu xatırladır. Halbuki ifadələri biri-digərinin təkrarı olan şahidlərdən yalnız birinin ifadəsini verməklə kifayətlənmək mümkündür. Bu zaman hökmdə qeyd edilməlidir ki, filan şahidlər də məhkəmədə eyni məzmunlu ifadələr verdilər. Axı rıncılardan hər hansı biri məhkəməyə iş üçün əhəmiyyətli olan əlavə məlumatlar verdikdə isə həmin məlumatlar ayrıca abzasda yer tutmalıdır.

Şahidlərin, hal şahidlərinin ifadələrinin tam mətnlərinin hökmdə verilməsi təcrübəsi də qüsurludur. Qeyd olunduğu kimi, bu məsələdə hökm məhkəmə iclas protokolundan fərqlənməlidir. Hökmdə həmin şəxslərin ifadələri mümkün qədər xülasə şəklində verilməlidir, yəni hökmdə yalnız sübut əhəmiyyəti olan, faktların mövcudluğuna və əməlin tövsiyinə təsir edəcək məlumatlar öz əksini tapmalıdır.

Bəzi hökmlər oxunarkən adama elə gəlir ki, onların ifrat dərəcədə "əhatəli" tərtibinə hakimlər özləri səy göstərirlər: Məsələn, hökmdə təqsirləndirilən və zərərçəkmiş şəxslərin, şahidlərin adlarının neçə dəfə çəkilməsindən asılı olmayaraq hər dəfə onlar tam həcmdə (soyad, ad, ata adı) göstərilir ki, bu da çox yer tutmaqla yeknəsəqlik yaradır. Halbuki, təkrar ad çəkmə zamanı bunlar inisial ilə əvəz edilə bilər (məsələn şahid R.K.Həsənov kimi). Eləcə də çoxsaylı sözlə-

rin birləşməsindən yaranmış təşkilat və müəssisə adları ilk dəfə bütöv şəkildə yazılsa da, sonradan abbreviatura şəklində ifadə oluna bilər (Məsələn, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi təkrar işlədilərək QTA kimi).

Hökmlərdə xüsusilə ekspertiza rəylərinə istinad edilərkən adətən bu rəyin Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzi tərəfindən verilməsi dəfələrlə qeyd olunur. İşdə bir neçə ekspertiza rəyi olduqda hər dəfə bu təşkilatın adı çəkilir. Halbuki, eyni məsələ barəsində müxtəlif ekspert müəssisəsinin biri-digərinə zidd rəylərinin təhlili halları istisna olmaqla hökmdə ekspertizanın hansı müəssisə tərəfindən keçirilməsini, rəyin nömrə və tarixini hökmdə göstərməyə ümumiyyətlə ehtiyac yoxdur. Sadəcə olaraq ekspertizanın növünü məsələn, "məhkəmə-trassoloji ekspertiza" kimi göstərmək lazımdır.

Zərərçəkmiş şəxs, xüsusi ittihamçı, mülki iddiaçı, mülki cavabdeh, qanuni nümayəndələr, şahidlər, hal şahidləri və məhkəmə prosesində iştirak edən digər şəxslərin ifadələri hökmdə bir qayda olaraq, məsələn, "Məmmədov Hidayət Əli oğlu məhkəmə iclasında şahid qismində dindirilərək göstərdi" kimi çoxsaylı sözlərlə başlanır. Hərçənd burada "şahid H.Ə.Məmmədov göstərdi ki," sözləri yetərlidir.

Yalnız şəxsin ibtidai araşdırma dövründə verdiyi ifadəyə istinad edilərkən istisnalara yol verilir. Belə hallarda yazılmalıdır ki, "Filankəsovun ibtidai araşdırma zamanı verdiyi və məhkəmə iclasında elan edilən ifadəsindən görünür ki," Unutmaq olmaz ki, şəxsin ibtidai araşdırma zamanı verdiyi, lakin məhkəmə iclasında elan olunmayan ifadəsinə heç bir halda hökmdə istinad edilə bilməz. Əks təqdirdə yuxarı instansiya məhkəməsi tərəfindən həmin ifadə tədqiq olunmayan ifadə kimi sübutlar sırasından xaric edilməlidir.

Bir sıra hallarda cinayət işinin materiallarına tikilmiş, lakin ittihamla heç bir əlaqəsi olmayan sənədlər də məhkəmə iclasında elan edilir, hətta hökmdə də bəzən onların adı çəkilir. Aydın məsələdir ki, sübut əhəmiyyəti olmayan sənədlərin adlarının hökmdə çəkilməsinə lüzum yoxdur.

Çox epizodlu işlər üzrə çıxarılan hökmlərdə sübutların təhlili və qiymətləndirilməsi bəzən xaotik xarakter daşıyır. Konkret epizoda aid sübutlar təhlil edilərkən faktiki olaraq həmin epizoda aid olmayan sübut növləri də sadalanır. Halbuki işdə toplanmış sübutlar sistemləşdirilməli, qruplaşdırılmalı və hansı epizoda aid edilməsindən asılı olaraq tədqiq edilməli və qiymətləndirilməlidir. Bu qaydaya əməl edilməməsi qiymət vermə zamanı konkret sübut növü-

nün əhəmiyyətini azaldır, yaxud heçə endirir.

Fikrimizcə, çox epizodlu işlər üzrə hökmlərdə təqsirləndirilən şəxslərin (şəxsin) ittihamına münasibəti aydınlaşdırıldıqdan sonra hər bir epizod üzrə ittiham ayrıca tədqiq edilməlidir. İşin xarakterindən asılı olaraq belə hallarda əməlin tövsifi məsələlərini də həmin yerdə vermək mümkündür. (Şübhəsiz ki, burada təqsirləndirilən şəxsə eyni maddə ilə tövsif ediləsi bir neçə epizod üzrə ittiham verildikdə hər bir epizod üzrə əməlin tövsif edilməsinin müzakirəsindən söhbət gedə bilməz).

Hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin sonunda təbii ki, cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin əməlinin cinayət qanununa uyğun tövsifi məsələsi ilə yanaşı, ona təyin olunmalı cəzanın növü və həddi məsələləri də müzakirə edilməlidir. Bir sıra hökmlərin bu hissəsində məsələlərin məğzindən kənara çıxma hallarına rast gəlinir. Bu, xüsusilə təqsirli hesab edilən şəxslərin cəzalarını yüngülləşdirən halların sadalanması, məhkuma yüngül cəza verilməsi üçün arqumentlər gətirilməsi zamanı meydana çıxır. Adətən belə hallarda CM-nin 59-cu maddəsi ilə müəyyən edilən normalarla yanaşı, həmin Məcəllənin 8, 9, 42, 58-ci maddələrinin tələbləri də sadalanır (Bu maddələrin mətnləri bütünlüklə hökmə köçürülmək-

lə). CPM-nin müxtəlif maddələrinə, Konstitusiyaya, Konstitusiyaya və Ali Məhkəmə Plenumlarının qərarlarına, Avropa Məhkəməsinin preşidentlərinə, ölkəmizin qoşulduğu konvensiyaların müddəalarına nəinki istinad edilir, hətta bəzi hallarda həmin norma və qərarlara izah verilir (Son vaxtlar hökmlərdə Avropa Məhkəməsi preşidentlərinə istinad etmək halları çoxalmışdır. Fikrimizcə, həmin preşidentlərə o vaxt müraciət etmək olar ki, milli qanunvericilikdə əmələ qiymətvermə ilə bağlı zəruri norma mövcud olmasın, yaxud milli qanunvericilik normaları ilə ölkəmizin qoşulduğu konvensiyanın müddəaları arasında kolliziya yaranmış olsun).

Məlumdur ki, hökmdə CM-nin 59-cu maddəsində göstərilmiş başqa halların da cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alınması qanuna zidd deyildir. Lakin hökmlərin nəzərdən keçirilməsi göstərir ki, burada ifrat dərəcədə genişləndirmə hallarına yol verilir. Məsələn, bəzi hökmlər sırasında 6 səhifəlik hökmün 3 səhifəsi, 35 səhifəlik hökmün 17 səhifəsi məhz təqsirləndirilən şəxsin cəzasını yüngülləşdirən halların sadalanmasına və əsaslandırılmasına həsr olunur ki, bunu da məqbul hesab etmək olmaz.

Hökmün nəticəvi hissəsi ilə bağlı əsas nöqsan məhkuma təyin edilən azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza müd-

dətinin başlanğıc anının müəyyən edilməsində yersiz "dəqiqləşdirmə" aparılmasıdır.

Uzun illərin məhkəmə təcrübəsində təqsirləndirilən şəxsə azadlıqdan mərhumetmə növündə cəza təyin edilərkən hökmdə cəzaçəkmənin başlanğıc anı kimi məhkumun həbsə alındığı tarix göstərilir. Yəni şəxs ibtidai araşdırma dövründə, yaxud hökm çıxarılan qədər işin məhkəmə icraatı zamanı həbsə alınmışsa, cəzaçəkmə müddətinin başlanğıcı həmin tarixdən də hesablanır. İndiyə qədər belə hesablama hökmü icra edən orqanlar üçün hər hansı problem yaratmamışdır.

Buna baxmayaraq bəzi hakimlər bu qaydadan kənara çıxaraq təqsirləndirilən şəxsə cinayət qanununun sanksiyasında göstərilən azadlıqdan mərhumetmə növündə cəza təyin etdikdən sonra məhkumun məhkəməyə qədər həbsdə olduğu müddəti hökmlə təyin edilən ümumi cəza müddətindən çıxır və cəzanın həmin gündən sonra çəkilməli olan müddəti göstərir. (Məsələn, Ömərov T.F. AR CM-nin 178.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinərək 8 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilsin. Onun 28/XI-17-ci ildən həbsdə olduğu 1 il 2 ay 5 günlük müddət təyin olunan cəzadan çıxılmaqla üzərində 6 il 9 ay 25 gün azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılsın. Cəzaçəkmə

müddətinin əvvəli bu gündən, yəni 3/II-19-cu ildən hesablanırsın).

Adını çəkdiyimiz hər iki halda əslində məhkumun çəkilməli olduğu cəzanın müddəti məsələsində riyazi uyğunsuzluq və dolaşıqlıq yoxdur. Sadəcə olaraq ikinci halda ehtiyac olmadan təyin olunan cəzanın çəkilməsi müddətinin hesablanması üsulu süni olaraq mürəkkəbləşdirilmişdir.

Fikrimizcə, yuxarıda adı çəkilən misalda mövcud məhkəmə təcrübəsi əsas götürülməklə cümlə aşağıdakı məzmununda yazılmalıdır: "Ömərov AR CM-nin 178.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinərək 8 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilsin. Cəza çəkmə müddətinin əvvəli 28/XI-17-ci ildən hesab edilsin". Bu qədər sadə.

Əlbəttə, ibtidai araşdırma dövründə şəxs barəsində həbsdən ibarət qətimkan tədbiri seçilməsi, lakin sonradan azadlığa buraxılması halları istisna olunur. Belə hallarda sözsüz ki, hökmlə təyin olunan cəzadan qətimkan tədbiri qismində faktiki həbsdə olduğu müddət çıxılmalı və cəzaçəkmə müddətinin əvvəli ya şəxsin hökm çıxarılan qədər yenidən həbsə alınması, yaxud da hökmün çıxarılması müddətindən hesablanmalıdır.

Nəhayət qanunun tələbinə görə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən çıxarılan hökmün sonunda ondan

apellyasiya qaydasında şikayət və protest vermə hüququ və müddəti göstərilir. Ümumi qəbul olunmuş qaydaya görə bu məsələ hökmdən 20 gün müddətində müvafiq məhkəmə vasitəsilə "apellyasiya məhkəməsinə apellyasiya şikayəti və protesti verilə bilər" kimi göstərilir. Lakin bəzi hökmlərdə burada da lazımsız ifadələr işlədilir. Məsələn, göstərilir ki, "hökümün surəti (haqqında hökm çıxarılan şəxslərin hamısının ad, soyadları tam həcmdə sadalanır) məhkumlara verilən andan 20 gün müddətində filan məhkəmə vasitəsilə filan apellyasiya məhkəməsinə apellyasiya şikayəti və apellyasiya protesti verilə bilər. Hökmdən apellyasiya qaydasında protest və ya şikayət verilmədikdə hökm həmin müddət başa çatdığı vaxtdan sonrakı gün qanuni qüvvəyə minir". Şübhəsiz ki, sadə bir məsələdə açıq-aşkar belə artıq ifadələrin işlədilməsinin zərurətdən doğması ilə razılaşmaq çətindir.

Beləliklə, mümkün qədər qısa, lakin dolğun ifadələrlə tərtib olunmuş hökmlər mümkün hesab olunur. Ehtiyac olmadan uzun uzadı və təkrarlanan ifadələrlə tərtib edilən hökmlər mənfi keyfiyyət göstəricisidir. Hökmün tərtibində (həm hüquqi, həm də texniki cəhətdən) nöqsanlara yol verən hakimlər hökmlərin keyfiyyət göstəricisini qanunun tələb etdiyi səviyyəyə qaldırmağa borcludurlar.

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 7-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1999, N 7, maddə 405; 2001, N 11, maddələr 689, 690, N 12, maddə 736; 2002, N 5, maddə 242; 2003, N 1, maddələr 11, 16, N 6, maddə 256; 2004, N 1, maddə 10, N 4, maddə 202, N 5, maddə 314, N 6, maddə 397; 2005, N 2, maddə 62; 2006, N 2, maddə 67, N 11, maddə 923, N 12, maddə 1005; 2007, N 11, maddələr 1053, 1082; 2008, N

5, maddə 354; 2009, N 6, maddə 410; 2010, N 3, maddə 173, N 4, maddələr 275, 276; 2011, N 2, maddə 71, N 12, maddə 1074; 2012, N 6, maddə 523; 2014, N 8, maddə 956, N 11, maddə 1376; 2015, N 2, maddələr 77, 88, N 5, maddə 485; 2017, N 1, maddə 3, N 5, maddə 707; 2018, N 1, maddə 28, N 11, maddələr 2196, 2218) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 10-1-ci maddəyə aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

"Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı bələdiyyə üzvləri və qulluqçularının peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması məqsədilə xarici dövlətlərin yerli özünüidarəetmə orqanları, onların assosiasiyaları və ixtisas-

laşdırılmış təşkilatları ilə təcrübə mübadiləsinə təşkil edir."

2. Aşağıdakı məzmununda 49-1-ci maddə əlavə edilsin:

"Maddə 49-1. Bələdiyyə fəaliyyətinin təşkilinə kömək göstərilməsi

Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı bələdiyyələrin fəaliyyətinin təşkilinə kömək edir və onlara yerli özünüidarəetmə fəaliyyətinin qanunauyğun həyata keçirilməsi sahəsində metodoloji yardım göstərilməsi üzrə tədbirlər görür."

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti

*Bakı şəhəri, 9 iyul 2019-cu il
N 1642-VQD*

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 9 iyul tarixli 1642-VQD nömrəli Qanununun tətbiqi və "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 27 iyul tarixli 162 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cü bəndini rəhbər

tutaraq, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik

edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 9 iyul tarixli 1642-VQD nömrəli

Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1.1. Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını üç ay müddətində təmin edib Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını nəzarətdə saxlasın və bunun icrası barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

14. həmin Qanundan irəli

gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasını təmin edib Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin.

3. "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 27 iyul tarixli 162 nömrəli Fərmanında aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

3.1. 3-cü hissə (birinci halda) üzrə:

3.1.1. ikinci-beşinci abzaslar müvafiq olaraq 3.1-ci, 3.2-ci, 3.3-cü və 3.6-cı bəndlər hesab edilsin;

3.1.2. 3.3-cü bəndə "3-cü bəndində" sözlərindən sonra ", 49-1-ci maddəsində" sözləri əlavə edilsin;

3.1.3. aşağıdakı məzmununda 3.4-cü və 3.5-ci bəndlər əlavə edilsin:

"3.4. "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10-1-ci maddəsinin birinci cümləsində nəzərdə tutulmuş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi həyata keçirir;

3.5. "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10-1-ci maddəsinin ikinci cümləsində nəzərdə tutulmuş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi (təcürübə mübadiləsi ediləcək müvafiq xarici dövlətlərlə, yerli özünüidarəetmə orqanlarının assosiasiyaları və ixtisaslaşdırılmış təşkilatları ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin rəyi nəzərə alınmaqla) həyata keçirir;"

3.2. 3-cü hissə (ikinci halda) dördüncü hissə hesab edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti

Bakı şəhəri, 26 avqust 2019-cu il

N 817

Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində
dəyişiklik edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının

94-cü maddəsinin I hissəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Maddə 1. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikası

nın Qanunvericilik Toplusu, 2000, N 8 (I kitab), maddə 583; 2001, N 7, maddə 454, N 9, maddə 576, N 12, maddə 734; 2002, N 5, maddə 249, N 12, maddə 707; 2003, N 8, maddə 425, N 12 (I kitab), maddə 671; 2004, N 1, maddə 1, N 11, maddə 887, N 12, maddə 980; 2005, N 2, maddə 61, N 8, maddə 688, N 12, maddə 1081; 2006, N 12, maddələr 1005, 1026; 2007, N 1, maddə 4, N 6, maddə 597, N 8, maddə 745, N 11, maddə 1053, N 12, maddə 1192; 2008, N 7, maddə 602, N 11, maddə 960; 2009, N 7, maddə 506; 2011, N 1, maddə 14, N 7, maddələr 588, 603, N 12, maddə 1115; 2012, N 6, maddələr 500, 513, N 7, maddə 652, N 9, maddə 841, N 12, maddə 1226; 2013, N 2, maddə 91, N 4, maddə 366, N 11, maddə 1278, N 12, maddələr 1483, 1486, 1495; 2014, N 2, maddələr 94, 98, N 6, maddə 608, N 7, maddə 770, N 8, maddə 957, N 10, maddə 1158, N 12, maddə 1525; 2015, N 1, maddə 11, N 12, maddə 1433; 2016, N 2 (I kitab), maddə 207, N 3, maddələr 396, 402, N 5, maddə 848, N 6, maddələr 973, 974, 1015, N 7, maddə 1245, N 10, maddə 1603, N 11, maddələr 1752, 1792, 1793, N 12, maddələr 2001, 2037, 2046; 2017, N 2, maddə 146, N 5, maddələr 695, 723, 737, N 6, maddə 1055, N 7, maddə 1304, N 8, maddə 1509, N 12 (I kitab), maddələr 2219, 2251,

2270; 2018, N 2, maddə 149, N 5, maddə 863, N 6, maddə 1193, N 7 (I kitab), maddələr 1414, 1427, N 10, maddə 1962, N 11, maddələr 2186, 2210, N 12 (I kitab), maddələr 2498, 2509; 2019, N 1, maddə 30, N 4, maddə 590; Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 29 mart tarixli 1551-VQD nömrəli, 9 aprel tarixli 1559-VQD və 1562-VQD nömrəli, 3 may tarixli 1575-VQD və 1584-VQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 22-1.1-ci maddədə "50 faizi" sözləri "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən hissəsi" sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2. aşağıdakı məzmununda 22-1.3-cü maddə əlavə edilsin:

"22-1.3. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) bu Qanunun 22-1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan mənbələr hesabına gəlirlərinin faktiki daxilolmalarının məbləği büdcə sistemi haqqında qanunvericilikdə nəzərdə tutulan qaydada proqnozlaşdırılan gəlirlərinin məbləğindən az olduqda, bu fərq hər il üçün Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi haqqında qanunu ilə təsdiq edilən dövlət büdcəsinin gəlirləri üzrə vergi orqanlarının xətti ilə dövlət büdcəsinə nəzərdə tutulan daxilolmalardan artıq daxil olan vəsait (neft-qaz sahəsində fəaliyyət göstərən

vergiödəyiciləri (podratçılar), "Avtomobil Yolları" Məqsədli Büdcə Fondunun mədaxil mənbələri üzrə daxilolmalar, habelə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən təsdiq edilmiş qaydada şəhər və rayonlar üzrə vergi orqanlarının xətti ilə dövlət büdcəsinə nəzərdə tutulan daxilolmalardan büdcə ilinin sonuna artıq daxil olan vəsaitin onların sərəncamında saxlanılan və istifadəsinə verilən hissəsi istisna olmaqla) hesabına müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) hesabına köçürülür."

1.3. 102.1.14.15-ci maddəyə "hərbi qulluqçulara" sözlərindən sonra ", hakimlərə" sözü əlavə edilsin;

1.4. 102.1.17-ci maddədən "və hakimlərə" sözləri çıxarılsın.

Maddə 2. Qanunun qüvvəyə minməsi

2.1. Bu Qanunun 1.1-ci və 1.2-ci maddələri 2019-cu il yanvarın 1-dən tətbiq edilir.

2.2. Bu Qanunun 1.3-cü və 1.4-cü maddələri 2019-cu il sentyabrın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti

Bakı şəhəri, 12 iyul 2019-cu il
N 1648-VQD

Azərbaycan Respublikası adından
 "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.9-cu,
 "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.5, 14
 və 48-ci maddələrinin və Azərbaycan Respublikası Mülki
 Məcəlləsinin 307.4, 405.1 və 477.0.1-ci maddələrinin əlaqəli
 şəkildə şərh edilməsinə dair

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr),

Sona Salmanova, Südabə Həsənova (məruzəçi-hakim), Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Elnur Həsənov və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik sektorunun böyük məsləhətçisi Fərid Hacıyevin,

mütəxəssislər Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının Hüquqi təminat idarəsinin kiçik hüquqşünası Günay Mahmudova, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının böyük hüquq məsləhətçisi Rasim Məmmədov, Azərbaycan

Banklar Assosiasiyasının hüquq ekspert qrupunun sədri, vəkil Qorxmaz Ağayev, Bank VTB (Azərbaycan) Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Hüquq idarəsinin müdiri Əsgər Kərimovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı qaydasında açıq məhkəmə iclasında "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.9-cu, "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.5, 14 və 48-ci maddələrinin və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 307.4, 405.1 və 477.0.1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim S.Həsənovanın məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını dinləyib, iş materiallarını araşdırıb

müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra - Konstitusiya Məhkəməsi) müraciət edərək "Banklar haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra - "Banklar haqqında" Qanun) 1.0.9-cu, "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra - "İpoteka haqqında" Qanun) 10.5, 14 və 48-ci maddələrinin, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra - Mülki Məcəllə) 307.4, 405.1 və 477.0.1-ci maddələrinin tələbləri baxımından, kredit xətti müqaviləsində faiz dərəcəsi göstərilmədiyi halda bağlanmış kredit müqavilələrində mühüm şərt hesab olunan faiz dərəcəsi barədə zaminin razı-

lığının alınmamasının, eləcə də kredit öhdəliyinin icrası müddətinin uzadılmasının əsas və faiz borcuna (o cümlədən cərimə borcuna), yaxud yalnız faiz və cərimə borcuna münasibətdə zaminin, ipoteka (girov) ilə təmin edilmiş öhdəliklərdə isə ipoteka (girov) qoyanın məsuliyyətinin artması kimi qiymətləndirilməli olub-olmamasının şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdən və ona əlavə edilmiş sənədlərdən görünür ki, Bank VTB (Azərbaycan) Açıq Səhmdar Cəmiyyəti (bundan sonra - Bank VTB (Azərbaycan) ASC) V.Əmiraslanov, N.Əliyev və Z.Əliyevə qarşı kredit müqaviləsi üzrə əsas borc, faiz borcu və cərimə ilə birlikdə 13.692,67 ABŞ dolları məbləğində pulun cavabdehlərdən müştərək qayda bankın xeyrinə tutulması barədə məhkəmədə iddia qaldırmışdır.

Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 1 dekabr 2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə həmin məbləğin cavabdeh V.Əmiraslanovdan tutulması qət edilmiş, digər cavabdehlər N.Əliyev və Z.Əliyevin isə qarşılıqlı iddiaları təmin edilmiş və zaminlərin 14 noyabr 2013-cü il tarixli zaminlik müqavilələrindən irəli gələn öhdəliklərinə xitam verilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 17 aprel 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə Bank VTB (Azərbaycan) ASC tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti zaminlik

müqavilələrində öhdəliyin konkret məbləği, faiz dərəcəsi və icra müddəti göstərilmədiyindən Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 470.1, 470.2 və 471-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair" 2012-ci il 4 sentyabr tarixli Qərarına istinad edilməklə təmin edilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının (bundan sonra - Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyası) 21 sentyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilərək iş yeni məhkəmə baxışına qaytarılmışdır.

İşə yenidən baxılarkən Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət edərək məsələ ilə bağlı mülki qanunvericiliyin bir sıra normalarının şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Həmin müraciət əsasında Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 477.0.1-ci maddəsinin həmin Məcəllənin 470.2-ci maddəsi və "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.8 və 10.5-ci maddələri, eləcə də Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 269.11 və 307.4-cü maddələrinin "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 3.2 və 10.5-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair" 2018-ci il 31 may tarixli Qərar (bundan sonra - Konstitusiya Məhkəməsi

Plenumunun 2018-ci il 31 may tarixli Qərarı) qəbul etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 2018-ci il 31 may tarixli Qərarı qəbul edildikdən sonra işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası həmin Qərarla ifadə edilmiş hüquqi mövqələrə əsaslanaraq bankın apellyasiya şikayətini rədd etmişdir.

Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyası isə 25 yanvar 2019-cu il tarixli qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsini təkrarən ləğv edərək işi yeni məhkəmə baxışına qaytarmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə növbəti dəfə baxarkən Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun qeyd olunan Qərarının tətbiqi ilə bağlı məhkəmə instansiyaları arasında fikir ayrılığı yarandığından vahid məhkəmə təcürbəsinin formalaşdırılması məqsədi ilə yuxarıda qeyd olunan normaların əlaqəli şəkildə şərh edilməsini Konstitusiya Məhkəməsindən xahiş etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, müraciətdə qaldırılan məsələlərin bir çoxuna Plenumun 2018-ci il 31 may tarixli Qərarında aydınlıq gətirildiyindən onlar geniş şəkildə təkrarlanmadan, hazırkı müraciət əsasında şərh edilməli olan məsələlərin məhz həmin Qərarla əks olunmuş hüquqi mövqələr baxımından nəzərdən keçirilməsi məqsədə müvafiqdir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun sözügedən Qə-

rarda əks olunmuş hüquqi mövqeyinə görə, zəminlik müqaviləsinin bağlanması üçün kredit xətti müqaviləsinin əsas şərtləri aydın müəyyən olunmalıdır. Zəminin sonradan əmələ gələcək öhdəliyə görə məsuliyyətinin həcmi müəyyən etməyə imkan verən hallar mühüm şərtlər hesab edildiyindən onlar kredit xətti müqaviləsində dəqiq göstərilməlidir. "Banklar haqqında" Qanunun 1.0.9-cu maddəsinə əsasən, bank krediti - bağlanmış müqaviləyə uyğun olaraq qaytarılmaq, müəyyən müddətə (müddətin uzadılması hüququ ilə) və faizlər (komissiyon haqlar) ödənilmək şərti ilə, təminatla və ya təminatsız müəyyən məbləğdə borc verilən pul vəsaitidir. Göründüyü kimi, kredit müqaviləsinin mühüm şərtlərinə kreditin məbləği, müddəti, illik faiz dərəcəsi və s. aid edilə bilər.

Zəminliyə xitam verilməsi halları isə Mülki Məcəllənin 477-ci maddəsində müəyyən edilmişdir. Belə ki, həmin Məcəllənin 477.0.1-ci maddəsinə görə, zəminliyin təmin etdiyi öhdəliyə xitam verildikdə, habelə zəminin razılığı olmadan həmin öhdəlik dəyişdirildikdə və bu dəyişdirilmə onun məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olduqda zəminliyə xitam verilir.

Zəminin məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə gətirib çıxaran dəyişikliklər dedikdə, zəminin müqavilə bağlayarkən həmin müqavilə üzrə öhdəsi-

nə götürdüyündən daha artıq öhdəliyinin yaranması nəzərdə tutulur.

Göründüyü kimi, Mülki Məcəllənin 477.0.1-ci maddəsi istənilən dəyişikliyə görə deyil, yalnız həmin maddədə müəyyən edilən hallar baş verdiyi təqdirdə zəminliyin xitamını nəzərdə tutur. Zəminliyə xitam verilməsi üçün hər iki şərtin, yəni zəminin razılığı olmadan öhdəliyin dəyişdirilməsi və belə dəyişdirilmənin onun məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olması vacibdir.

Zəminin məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olan hallara:

- kreditin ümumi məbləğinin artırılması;
- kreditin faizinin artırılması;
- kreditin valyutasının dəyişdirilməsi;
- kreditin qaytarılma müddətinin uzadılması və digər mühüm hallar aid edilə bilər.

Göstərilənləri nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu 2018-ci il 31 may tarixli Qərarında belə nəticəyə gəlmişdir ki, zəminlik və ipoteka müqavilələrinin bağlanması üçün kredit xətti müqaviləsində mühüm şərtlər (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyuta və s.) yetərli dərəcədə aydın göstərilməlidir. Kredit xətti müqaviləsində faiz dərəcəsi göstərilmədikdə, bağlanan kredit müqavilələrində faiz dərəcəsi barədə zəminin və ya ipoteka qoyanın razılığı alın-

malıdır. Mülki Məcəllənin 477.0.1-ci maddəsinin "onun məsuliyyətinin artması və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olması" müddəası isə kredit xətti müqaviləsində nəzərdə tutulan kreditin məbləğinin, müddətinin, faiz dərəcəsinin bağlanan kredit müqavilələrində artırılmasını, kreditin valyutasının zəminin razılığı olmadan dəyişdirilməsini və digər halları nəzərdə tutur.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu mövcud qanunvericilik normalarından çıxış edərək zəminlik müqaviləsinin bağlanmış hesab edilməsi üçün yuxarıda göstərilən zəruri şərtlərin kredit müqavilələrində göstərilməli olması qənaətinə gəlmişdir. Həmçinin Plenum hesab etmişdir ki, həmin şərtlərin müqavilədə göstərilməsinin və ya zəminin razılığı alınmadan sonradan dəyişdirilməsinin onun məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olduğu müəyyən edilərsə, zəminliyə xitam verilməlidir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gələrək bir sıra ölkələrin mülki qanunvericiliyinin zəminliyə xitam verilməsinə dair normalarının müqayisəli təhlilini apararaq, bu məsələnin fərqli qaydada tənzimləndiyini müəyyən etmiş və müvafiq şərhli məhz Mülki Məcəllənin 477-ci maddəsinin məna və məzmunu çərçivəsində vermişdir. Gələcəkdə mülki dövriyyənin sabitliyinin, dayanıqlılığının və bank sektorunun inkişafının

təmin edilməsi baxımından qanunverici tərəfindən həmin normaların təkmilləşdirilməsi istisna edilmir.

Müraciətdə qaldırılan və məhkəmə təcrübəsində fikir ayrılığına səbəb olan məsələlərdən biri zaminin məsuliyyətinin artmasına gətirib çıxaran hallar baş verdikdə zaminliyə qismən və yaxud bütövlükdə xitam verilməsi və ya zaminin imzaladığı müqavilədə nəzərdə tutulmuş şərtlər çərçivəsində məsuliyyət daşmalı olması ilə bağlıdır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, qeyd edilən məsələyə aydınlıq gətirilməsi üçün mülki qanunvericiliyin zaminlik müqaviləsinin anlayışı və zaminin məsuliyyətinin həddini, eləcə də zaminliyə xitam verilməsini müəyyən edən normalar bir daha nəzərdən keçirilməlidir.

Mülki Məcəllənin 470.1-ci maddəsinə görə, zaminlik müqaviləsi üzrə zamin başqa şəxsin kreditoru qarşısında həmin şəxsin öz öhdəliyini tamamilə və ya hissə-hissə icra etməsi üçün məsuliyyəti öz üzərinə götürür. Mülki Məcəllənin zaminin məsuliyyətini müəyyən edən 472.1 və 472.2-ci maddələrinə əsasən, borclu zaminliklə təmin edilmiş öhdəliyi icra etmədikdə və ya lazımınca icra etmədikdə, əgər bu Məcəllədə və ya zaminlik müqaviləsində zaminin subsidiar məsuliyyəti nəzərdə tutulmayıbsa, zamin və borclu kreditör qarşısında birgə məsuliyyət daşıyırlar. Əgər zaminlik müqaviləsində ayrı qayda nə-

zərdə tutulmayıbsa, faizlərin, borc tutulması üzrə məhkəmə xərclərinin və borclunun öhdəliyi icra etməməsi və ya lazımınca icra etməməsi nəticəsində kreditora dəyən digər zərərin əvəzinin ödənilməsi də daxil olmaqla, zamin kreditör qarşısında borclu ilə eyni həcmdə məsuliyyət daşıyır.

Maddələrin məzmunundan göründüyü kimi, müqavilədə başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, zamin borclunun kreditör qarşısında öz öhdəliyini icra etməsi üçün məsuliyyəti üzərinə götürür və borclu ilə eyni həcmdə (əsas borc, faiz, məhkəmə xərcləri, zərərin əvəzinin ödənilməsi və s.) məsuliyyət daşıyır.

Bu baxımdan və Mülki Məcəllənin zaminliyə xitam verilməsi hallarını tənzimləyən 477-ci maddəsində zaminliyə qismən xitam verilməsi nəzərdə tutulmadığından, müqavilələrdə zaminin məsuliyyətinin artmasına və ya digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olan (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyutaya və s.) dəyişiklik edildiyi halda zaminliyə bütövlükdə xitam verilir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, zaminlik müqaviləsi qanunvericiliyin tələbinə uyğun olaraq bütün zəruri şərtlər barəsində razılıq əldə edilməklə bağlanmışdırsa, zamin borclu ilə yanaşı kreditör qarşısında borcun məhz bütün həminə (əsas borc, faiz, cərimə və s.) müştərək qaydada öhdəlik daşıyır və zaminin məsuliyyə-

yətinin artmasına səbəb olan hallar baş verdikdə zaminliyə bütövlükdə xitam verilir.

Kredit xətti müqavilələri üzrə ipoteka təminatına dair müraciətdə qaldırılan məsələ ilə əlaqədar isə qeyd edilməlidir ki, "İpoteka haqqında" Qanunun 10.5-ci maddəsində ipoteka müqaviləsində göstərilməli olan şərtlər sadalanmışdır. Həmin maddəyə əsasən, ipoteka müqaviləsində tərəflərin adı və yaşayış yeri (olduqları yer), ipotekanın predmeti, onun adı, olduğu yer və eyniləşdirilməsi üçün yetərli olan digər təsviri, əsas öhdəliyin mahiyyəti, ölçüsü (məbləği), əmələ gəlməsi əsasları və icra müddəti, bu öhdəliyin əsaslandığı müqavilənin tərəfləri, bağlandığı yer və tarix, həmçinin qanunla müəyyən edilmiş imperativ normalar nəzərə alınmaqla ipoteka saxlayanın tələbinin ipoteka predmeti hesabına yönəldilməsi barədə şərtlər, ipoteka predmetinin satış üsulu, ipoteka predmetinin ilkin satış qiyməti və ya bu qiyməti müəyyən edəcək müstəqil qiymətləndiricilər, ipoteka predmeti açıq bazarda satılarkən satışı həyata keçirməli şəxs və ipoteka predmetinin satılmasından əldə olunacaq gəlirlərin bölüşdürülməsi qaydası və növbəliliyi, ipoteka qoyanın elektron poçt ünvanı göstərilməlidir. Əgər əsas öhdəliyin məbləği gələcəkdə müəyyənləşdirilməlidirsə, ipoteka müqaviləsində həmin məbləği müəyyən etmə qaydası göstərilməlidir.

Həmçinin Mülki Məcəllə-

nin 3074-cü maddəsinə müvafiq olaraq, əgər ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəliyin məbləği gələcəkdə müəyyənləşdirilməlidirsə, ipoteka müqaviləsində onun müəyyənləşdirilməsinin qaydası və digər zəruri şərtləri göstərməlidir.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 2018-ci il 31 may tarixli Qərarında qeyd olunmuşdur ki, Mülki Məcəllənin 3074-cü və "İpoteka haqqında" Qanunun 10.5-ci maddəsində ipoteka müqaviləsində göstərməli olan zəruri şərtlər dəqiq müəyyən olunmamışdır. Bu baxımdan Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə görə, ipoteka müqaviləsinin bağlanması üçün də kredit xətti müqaviləsində zəruri şərtlər (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyuta və s.) yetərli dərəcədə aydın göstərməlidir.

Həmin Qərarla Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab etmişdir ki, Mülki Məcəllənin 3074-cü maddəsinin "əgər ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəliyin məbləği gələcəkdə müəyyənləşdirilməlidirsə, ipoteka müqaviləsində onun müəyyənləşdirilməsinin qaydası və digər zəruri şərtləri göstərməlidir" müddəası ipoteka müqaviləsində məbləğin, müddətin, faiz dərəcəsinin, valyuta və s. zəruri şərtlərin göstərilməsini ehtiva edir.

Qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq olaraq, kredit müqaviləsinin zəruri şərtlərində (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyutaya və s.) dəyişikliklər edildikdə ipoteka müqaviləsinə də müvafiq dəyişikliklər edilməlidir. Belə ki, "İpoteka haqqında" Qanunun 14.1-ci maddəsinə görə, ipotekanın əlavə dövlət qeydiyyatı müvafiq olaraq daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində və daşınar əmlakın rəsmi reyestrində sənədlərin təqdim edildiyi gündən 3 iş günü müddətində aşağıdakı hallarda aparılır: ipoteka müqaviləsində əsas öhdəliyin mahiyyəti, ölçüsü və ya icra müddəti dəyişdikdə, əsas öhdəlik üzrə tələb hüququ başqa şəxsə keçdikdə; ipoteka predmeti özgəninkiləşdirildikdə və s.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qanunvericiliyin tələblərinə əsaslanaraq hesab edir ki, ipoteka qoyanın məsuliyyəti ehtimallara əsaslanma bilməz, o yalnız ona məlum olan şərtlər daxilində məsuliyyət daşmalıdır. Buna görə də ipoteka müqaviləsində qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq bütün şərtlərin göstərildiyi və bu şərtlərin sonradan bağlanmış kredit müqavilələrində ipoteka qoyanın razılığı olmadan dəyişdirildiyi halda, ipoteka qoyan ipoteka müqaviləsində müəyyən edilmiş şərtlər çərçivəsində məsuliyyət daşıyacaqdır.

İpotekaya xitam verilməsinin qaydaları isə "İpoteka haqqında" Qanunun 48-ci maddəsi ilə tənzimlənir. Həmin maddəyə görə, ipoteka saxlayan və ipoteka qoyan bu barədə razılığa gəldikdə, əsas öhdəliyə xitam verildikdə, tutmanın yönəldilməsi nəticəsində ipoteka predmeti satıldıqda,

ipoteka predmeti məhv olduqda və qanunda nəzərdə tutulmuş digər hallarda ipotekaya xitam verilir.

Göründüyü kimi, zəminlik müqaviləsindən fərqli olaraq, ipoteka müqaviləsinə xitam verilmə halları sırasında ipoteka qoyanın razılığı olmadan öhdəliyin həcmində dəyişdirilməsi və bu dəyişdirilmənin onun məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olması halı nəzərdə tutulmamışdır.

Lakin qeyd olunduğu kimi, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu 2018-ci il 31 may tarixli Qərarla belə nəticəyə gəlmişdir ki, Mülki Məcəllənin 3074-cü maddəsinin "əgər ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəliyin məbləği gələcəkdə müəyyənləşdirilməlidirsə, ipoteka müqaviləsində onun müəyyənləşdirilməsinin qaydası və digər zəruri şərtləri göstərməlidir" müddəası ipoteka müqaviləsində məbləğin, müddətin, faiz dərəcəsinin, valyutanın və s. zəruri şərtlərin göstərilməsini ehtiva edir.

Bununla da öhdəliyin təminatı kimi bağlanmış ipoteka müqaviləsində göstərməli olan mühüm şərtlər dəqiqləşdirilmişdir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu adıçəkilən Qərarla, həmçinin hesab etmişdir ki, kredit xətti müqaviləsində faiz dərəcəsi göstərilmədikdə, bağlanan kredit müqavilələrində faiz dərəcəsi barədə ipoteka qoyanın yazılı razılığı alınmalıdır.

Nəzərə alınmalıdır ki, Mül-

ki Məcəllənin 269.1 və 269.5-ci maddələrinə müvafiq olaraq, ipoteka əsas öhdəliyin icrasının təminatı üsuludur və bu səbəbdən ipoteka müqaviləsinə hər hansı mülki hüquq müqaviləsi, o cümlədən kredit müqaviləsi ilə birlikdə baxılmalıdır. "İpoteka haqqında" Qanunun 1.0.7 və 1.0.8-ci maddələrinə əsasən, ipoteka müqaviləsi - əsas öhdəliyin icrasının təmin edilməsi üçün ipoteka saxlayan və ipoteka qoyan arasında bağlanılan əqddir. Əsas öhdəlik - əsas müqavilədən yaranan və icrası ipoteka ilə tam və ya qismən təmin edilən borc və digər öhdəliklərdir. İpoteka müqaviləsi müstəqil xarakter daşımır və əsas öhdəliklərin icrasını təmin etmək məqsədilə bağlanır ("İpoteka haqqında" Qanunun 10.1-ci maddəsi).

Sadalanan normaların məzmunundan görüldüyü kimi, ipoteka müqaviləsi birmənalı olaraq əsas öhdəliyin təminatı kimi bağlanır və borclunun öhdəliyinə əlavə kimi çıxış edir.

Qeyd edilən mövcud qanunvericilik normalarının tələblərini və Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun zəminlik və ipoteka institutları ilə bağlı formalaşdırdığı hüquqi mövqeləri rəhbər tutaraq Plenum hesab edir ki, kredit xətti müqaviləsinin təminatı kimi bağlanmış ipoteka müqaviləsində zəruri şərtlərin (məbləğin, müddətin, faiz dərəcəsinin, valyutanın və s.) göstərilməməsi və sonradan belə şərtlər barəsində ipoteka qoyanın razılığının alınmaması zəmin-

lik müqaviləsindən fərqli olaraq, ipoteka müqaviləsinin xitamına deyil, bağlanmamış hesab edilməsinə səbəb olur. Lakin bu qayda kredit xətti müqaviləsi üzrə bağlanmış kredit müqavilələrində müəyyən edilmiş zəruri şərtlər barəsində ipoteka qoyanın razılığının alındığı hallara şamil edilmir.

Bu cür yanaşma Mülki Məcəllənin 405.1-ci maddəsinin tələblərindən irəli gəlir. Belə ki, həmin maddəyə əsasən, tərəflər müqavilənin bütün mühüm şərtləri barəsində tələb olunan formada razılığa gəldikdə müqavilə bağlanmış sayılır. Müqavilənin predmetinə dair şərtlər, bu Məcəllədə həmin növ müqavilələr üçün mühüm və ya zəruri adlandırılmış şərtlər, habelə tərəflərdən birinin müraciəti ilə barəsində razılaşma əldə edilməli olan bütün şərtlər mühüm sayılır.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 2018-ci il 31 may tarixli Qərarında əks olunmuş hüquqi mövqelərin tətbiqi zamanı yaranmış fərqli yanaşmaları nəzərə alaraq Plenum qeyd etməyi vacib bilir ki, Konstitusiyanın 130-cu maddəsinin IX hissəsinə və "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra - "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında" Qanun) 63.4, 66.1 və 66.2-ci maddələrinə görə, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Qərarı Azərbaycan Respublikası ərazisində məcburi qüvvəyə malikdir və qüvvəyə mindikdən sonra şərtsiz icra

olunmalıdır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu "Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə" 11 iyun 2004-cü il tarixli 688-IIQD sayılı Azərbaycan Respublikası Qanununun III hissəsinin 9-cu bəndinin və IV hissəsinin 7-ci bəndinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IX hissəsinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair" 2005-ci il 25 yanvar tarixli Qərarında formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə istinadən bir daha qeyd edir ki, məhkəmələr öz qərarlarını Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən iş üzrə müəyyənləşdirilmiş hədlər çərçivəsində qəbul etməlidir. Məhkəmələr Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun Qərarında əks olunmuş hüquqi mövqelərə uyğun olmayan qərar qəbul etməklə Konstitusiyanın 130-cu maddəsinin IX hissəsinin və "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında" Qanunun 63.4, 66.1 və 66.2-ci maddələrinin tələblərini pozmuş olurlar.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- Mülki Məcəllənin 472.1 və 472.2-ci maddələrinə müvafiq olaraq, zəminlik müqaviləsində başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa və bu müqavilə qanunvericiliyin tələblərinə uyğun bütün zəruri şərtlər (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyuta və s.) barəsində

razılıq əldə edilməklə bağlanmışdırsa, zamin borclu ilə birlikdə kreditor qarşısında tam məsuliyyət daşıyır. Bu baxımdan və Mülki Məcəllənin 477-ci maddəsinin məzmununa uyğun olaraq, zaminin məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olan hallar baş verdikdə, zaminliyə bütövlükdə xitam verilir.

- "İpoteka haqqında" Qanunun 10.1, 10.5-ci və Mülki Məcəllənin 405.1-ci maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq, kredit xətti müqaviləsinin təminatı kimi bağlanmış ipoteka müqaviləsində zəruri şərtlər (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyuta və s.) göstərilmədikdə və sonradan bağlanmış kredit müqavilələrində belə şərtlər barəsində ipoteka qoyanın razılığı alınmadıqda, ipoteka müqaviləsi həmin kredit müqaviləsinə münasibətdə bağlanmamış hesab edilir və bu müqavilədən irəli gələn öhdəliklər ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəlik hesab edilə bilməz.

Bu qayda kredit xətti müqaviləsi üzrə bağlanmış kredit müqavilələrində müəyyən edilmiş zəruri şərtlər barəsində ipoteka qoyanın razılığının alındığı hallara şamil edilmir.

İpoteka müqaviləsində qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq bütün zəruri şərtlər göstərildiyi və bu şərtlərin sonradan bağlanmış kredit müqavilələrində ipoteka qoyanın razılığı olmadan onun ziyanına dəyişdirildiyi halda, ipoteka qoyan ipoteka müqavi-

ləsində müəyyən edilmiş şərtlər çərçivəsində məsuliyyət daşıyır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və "Konstitusiya Məhkəməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 472.1 və 472.2-ci maddələrinə müvafiq olaraq, zaminlik müqaviləsində başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa və bu müqavilə qanunvericiliyin tələblərinə uyğun bütün şərtlər (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyuta və s.) barəsində razılıq əldə edilməklə bağlanmışdırsa, zamin borclu ilə birlikdə kreditor qarşısında tam məsuliyyət daşıyır. Bu baxımdan və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 477-ci maddəsinin məzmununa uyğun olaraq, zaminin məsuliyyətinin artmasına və ya onun üçün digər əlverişsiz nəticələrə səbəb olan hallar baş verdikdə, zaminliyə bütövlükdə xitam verilir.

2. "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.1, 10.5-ci və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 405.1-ci maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq, kredit xətti müqaviləsinin təminatı kimi bağlanmış

ipoteka müqaviləsində zəruri şərtlər (məbləğ, müddət, faiz dərəcəsi, valyuta və s.) göstərilmədikdə və sonradan bağlanmış kredit müqavilələrində belə şərtlər barəsində ipoteka qoyanın razılığı alınmadıqda, ipoteka müqaviləsi həmin kredit müqaviləsinə münasibətdə bağlanmamış hesab edilir və bu müqavilədən irəli gələn öhdəliklər ipoteka ilə təmin edilmiş öhdəlik hesab edilə bilməz.

Bu qayda kredit xətti müqaviləsi üzrə bağlanmış kredit müqavilələrində müəyyən edilmiş zəruri şərtlər barəsində ipoteka qoyanın razılığının alındığı hallara şamil edilmir.

İpoteka müqaviləsində qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq bütün zəruri şərtlər göstərildiyi və bu şərtlərin sonradan bağlanmış kredit müqavilələrində ipoteka qoyanın razılığı olmadan onun ziyanına dəyişdirildiyi halda, ipoteka qoyan ipoteka müqaviləsində müəyyən edilmiş şərtlər çərçivəsində məsuliyyət daşıyır.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar "Azərbaycan", "Respublika", "Xalq qəzeti", "Bakinski raboçi" qəzetlərində, "Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı"nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

Sədr:

Fərhad Abdullayev

Bakı şəhəri, 25 iyul 2019-cu il

Azərbaycan Respublikası adından
Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsinin
Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 377.1-ci maddəsi ilə
əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr),

Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin hakimi İkrəm Şirinov və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının baş məsləhətçisi Sevinc Rəhimovanın, ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Mülki hüquq kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Sərvər Süleymanlı, Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi və tarixi kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Zaur Əzimovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiyaya

icraatı qaydasında açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsinin Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 377.1-ci maddəsi ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim İ.Nəcəfovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin çıxışlarını, ekspertlərin rəylərini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Bakı Apelyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra - Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin (bundan sonra - Ailə Məcəlləsi) 36.9-cu maddəsinin Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra - Mülki Məcəllə-

lə) 377.1-ci maddəsi ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə xahiş etmişdir.

Müraciətdə qeyd olunur ki, S.Baxşəliyeva ilə İ.Həmzəyev 28 yanvar 1989-cu ildə nikaha daxil olmuş, birgə nikahdan 1991-ci və 1993-cü il təvəllüdü iki övladları dünyaya gəlmişdir. 7 may 2007-ci il tarixində onların nikahı məhkəmə qaydasında pozulmuşdur. Lakin nikahın pozulmasından bir ay sonra onlar yenidən barışmış və nikahlarını təkrar qeydiyyata aldırmasalar da, 2018-ci ilin iyun ayına qədər ailə kimi faktiki bir yerdə yaşamış və birgə təsərrüfat aparmışlar. Münasibətləri təkrar pisləşdiyindən S.Baxşəliyeva 17 avqust 2018-ci il tarixində nikahın pozulması haqqında şəhadətnamə almış və 2018-ci ilin avqust ayında məhkəməyə müraciət edərək nikah dövründə əldə olunmuş ümumi birgə əmlakın bölünməsi barədə iddia qaldırmışdır. İddiaçı birgə nikah dövründə, yəni 1999-cu ildə əldə etdikləri və cavabdehin adına qeydiyyata

alınmış ikiotaqlı mənzilin 1/2 hissəsinə onun payının müəyyən olunmasını məhkəmədən xahiş etmişdir. Cavabdeh də iddiaçıya qarşı birgə nikah dövründə, 30 mart 2004-cü ildə əldə edilmiş sonuncunun adına qeydiyyatla alınmış dördotaqlı evin 1/2 hissəsinə onun payının müəyyən edilməsinə dair qarşılıqlı iddia qaldırmışdır. İddiaçı isə Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu və Mülki Məcəllənin 375.2-ci maddələrinə istinad edərək qarşılıqlı iddia üzrə iddia müddətinin tətbiqi barədə ərizə vermişdir.

Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin 27 noyabr 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia və qarşılıqlı iddia qismən təmin edilərək hər iki evdə iddiaçının və cavabdehin 1/2 hissədə payları müəyyən edilmişdir.

S.Baxşəliyeva Bakı Apelyasiya Məhkəməsinə şikayət verərək birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən mübahisəyə tətbiq edilməli olan Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu və Mülki Məcəllənin 375.2-ci maddələrinin tətbiq edilmədiyini, Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş 3 illik iddia müddətinin tətbiqinin zəruri olduğunun nəzərə alınmadığını və bununla da maddi hüquq normasının imperativ tələblərinin pozulduğunu göstərmişdir.

Cavabdeh İ.Həmzəyev apelyasiya şikayətinə etiraz edərək bildirmişdir ki, iddiaçı ilə nikahları 2007-ci ildə pozulmuş, lakin onlar 2018-ci ilin iyul ayına qədər birgə yaşayaraq təsərrüfat apardıqlarına

görə iddiaçının istinad etdiyi 3 illik iddia müddəti onların mübahisəsinə şamil oluna bilməz.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsi məsələ ilə bağlı məhkəmə təcrübəsində fərqli yanaşmaların olduğunu nəzərə alaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət etmək qərarına gəlmişdir.

Müraciətdənin qənaətinə görə, mübahisə doğuran və məhkəmə təcrübəsində fərqli yanaşmalara səbəb olan məsələ Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində müəyyən edilmiş nikah pozulduqda ər-arvadın ümumi əmlakının bölünməsi haqqında onların tələbinə dair 3 illik iddia müddətinin axımının məhz hansı andan hesablanmalı olması ilə bağlıdır.

Belə ki, hüquqtətbiqetmə vəzifəsini həyata keçirən bir sıra şəxslər Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətin axımının ər-arvad arasında nikahın pozulması anından başlanmalı olduğunu göstərərək, hüquqi mövqelərini ailə hüquq münasibətlərinin xüsusi (sahəvi) qanunla - Ailə Məcəlləsi ilə tənzimlənməsi, həmin Məcəllənin 2.1-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllənin ər-arvad arasında olan digər məsələlərlə yanaşı, həm də onların əmlak və qeyri-əmlak münasibətlərini tənzimləməsi, "Normativ hüquqi aktlar haqqında" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Qanununun (bundan sonra - Konstitusiyaya Qanunu) 10.3-cü maddəsinə görə isə bərabər hüquqi qüvvəyə malik normativ hüquqi aktlar arasında ziddiyyət olduqda sahəvi

normativ hüquqi aktın tətbiq olunması ilə əsaslandırırırlar.

Digər mövqə isə ondan ibarətdir ki, bu müddətin axımı əks tərəfin hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu gündən hesablanmalı, yəni qeyd edilən iddia müddətinin axımının başlanğıc anı Mülki Məcəllənin 377.1-ci maddəsinin tələbləri əsasında müəyyən edilməlidir. Belə ki, Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsi yalnız iddia müddətini müəyyən etmiş, həmin maddədə müddətin axımının başlanması anı təyin edilməmişdir. Qeyd olunan məsələ Mülki Məcəllənin 377.1-ci maddəsi ilə tənzimlənmişdir. Belə ki, həmin maddəyə əsasən, iddia müddətinin axımı şəxsin öz hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu gündən başlanır. O da qeyd olunmalıdır ki, həmin normanın tələbinə görə, orada müəyyən olunmuş qaydalardan istisnalar yalnız Mülki Məcəllə ilə müəyyənləşdirilə bilər. Bu baxımdan Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsi ilə Mülki Məcəllənin müddətlərlə bağlı normaları arasında hər hansı ziddiyyət mövcud deyildir, ziddiyyət olmuş olsaydı belə, Konstitusiyaya Qanununun 2.5-ci maddəsinə əsasən, Mülki Məcəllənin müvafiq normaları tətbiq olunmalı idi.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələyə aydınlıq gətirilməsi üçün mülkiyyət hüququ və onun məhdudlaşdırılması qaydası, ər-arvadın hüquqi statusu və onların

əmlak hüquqları, bununla bağlı yaranan mübahisələrin məhkəmədə baxılması qaydalarını tənzimləyən mülki və ailə qanunvericiliyinin müvafiq normalarının əlaqəli şəkildə təhlil edilməsini zəruri hesab edir.

Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət toxunulmazdır və dövlət tərəfindən müdafiə olunur. Hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Mülkiyyət hüququ, o cümlədən xüsusi mülkiyyət hüququ qanunla qorunur. Heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətdən məhrum edilə bilməz (Konstitusiyanın 13-cü maddəsinin I hissəsi və 29-cu maddəsinin I, II və IV hissələri).

Hüquqi dövətdə mülkiyyət hüququ toxunulmaz olmaqla, subyekt qismində bir şəxs, habelə iki və daha çox şəxs çıxış edə bilər. Yəni əmlak eyni vaxtda bir neçə şəxsə məxsus ola bilər və mülki qanunvericilikdə qeyd edilən münasibətlər ümumi mülkiyyətə dair normalarla tənzimlənir.

Mülki Məcəllənin 213.1-ci maddəsinə əsasən, iki və ya bir neçə şəxsin mülkiyyətində olan əşya onlara ümumi mülkiyyət hüququ əsasında mənsudur.

Ümumi mülkiyyətin birgə mülkiyyət və paylı mülkiyyət kimi növləri fərqləndirilir. Belə ki, Mülki Məcəllənin 213.2 və 213.5-ci maddələrinə əsasən, əşya mülkiyyət hüququnda mülkiyyətçilərin hər birinin payı müəyyənləşdirilməklə (paylı mülkiyyət) və ya belə paylar müəyyənləş-

dirilmədən (birgə mülkiyyət) ümumi mülkiyyətdə ola bilər. Birgə mülkiyyət iştirakçılarının razılaşması ilə, razılaşma əldə edilmədikdə isə məhkəmənin qərarına əsasən ümumi əşyaya bu şəxslərin paylı mülkiyyəti müəyyənləşdirilə bilər.

Ümumi mülkiyyət hüququnun yaranmasını şərtləndirən əsaslardan biri də nikahdır. Ər-arvadın ümumi mülkiyyətində olan əmlakın hüquqi rejimi Mülki Məcəllənin 225-ci maddəsi və Ailə Məcəlləsinin 31-37-ci maddələri ilə müəyyən edilir.

Mülki Məcəllənin 225.1-ci maddəsinə görə, ər-arvadın nikah dövründə qazandıqları əmlak, əgər nikah kontraktında və ya onlar arasındakı razılaşmada ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, onların ümumi mülkiyyətidir.

Ər-arvadın nikah dövründə əldə etdikləri əmlak, bir qayda olaraq, onların birgə mülkiyyətini, yəni payları müəyyənləşdirilmədən ümumi birgə mülkiyyətini təşkil edir.

Ailə Məcəlləsinin 32.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, nikah müddətində ər-arvadın əldə etdikləri əmlak onların ümumi birgə mülkiyyəti sayılır.

Ər-arvadın ümumi əmlakının bölünməsi nikah dövründə, eləcə də onlardan birinin tələbi ilə nikah pozulduqdan sonra, habelə kreditor ödəməni ər-arvadın ümumi əmlakında olan onlardan birinin payına yönəltmək üçün ümumi əmlakın bölünməsi tələbi barədə ərizə verdikdə həyata

keçirilir. Mübahisə olduqda, ər-arvadın ümumi əmlakının bölünməsi, eləcə də bu əmlakda ər-arvadın paylarının müəyyən olunması məhkəmə qaydasında həyata keçirilir (Ailə Məcəlləsinin 36.1 və 36.3-cü maddələri).

Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsinə əsasən, nikah pozulduqda ər-arvadın ümumi əmlakının bölünməsi haqqında onların tələbinə 3 illik iddia müddəti tətbiq olunur.

Qeyd olunmalıdır ki, ailə qanunvericiliyində ər-arvadın ümumi əmlakının bölünməsi haqqında onların tələbinə xüsusi iddia müddətinin tətbiqinin nəzərdə tutulması vətəndaşları nikahları pozularkən ümumi əmlakdakı paylarını bölüşdürməyə təşviq etməklə mülki dövriyyənin sabitliyinin təmin edilməsinə, ər-arvadın ümumi əmlakı ilə bağlı gələcəkdə yarana biləcək çoxsaylı məhkəmə mübahisələrinin qarşısının alınmasına yönəlmişdir. Belə ki, nikahın pozulmasından sonra uzun müddət ərzində tərəflərin ümumi əmlakdakı paylarının müəyyən edilməsini və bölünməsinə tələb etməməsi tədricən qarşı tərəfdə arxayınlığın, əmlakın tək mülkiyyətçisi olması fikrinin yaranmasına, nəticədə əmlak barəsində təkbaşına sərəncam verməsinə səbəb ola bilər. Bu da əmlakda dair mülkiyyət hüququna malik ər-in (arvadın) hüquqlarının pozulması ilə, eləcə də mülki dövriyyənin digər iştirakçılarının (məsələn, ümumi mülkiyyətdə olan əmlakın

yeni sahibi) hüquq və mənafeələrinin pozulması ilə nəticələnə bilər. Ona görə də ümumi birgə mülkiyyətdəki əmlaka dair adına dövlət qeydiyyatı aparılmış ər və ya arvad özü də nikah pozularkən həmin əmlakla bağlı gələcəkdə yarana biləcək mübahisələrin qarşısının alınması üçün digər tərəfin payının müəyyənləşdirilməsi və bölünməsi tələbi ilə çıxış etməsini gözləmədən belə təşəbbüs irəli sürməkdə maraqlı olmalıdır.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müvafiq icra hakimiyyəti orqanı və məhkəmələr tərəfindən nikaha xitam verilərkən tərəflərə onların nikah dövründə əldə etdikləri ümumi əmlaka dair paylarının bölünməsi məsələsinin Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində göstərilən müddət çərçivəsində həll edilməsinin məqsəd müvafiqliyinin izah edilməsini tövsiyə edir.

Qanunverici Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində ər-avadın ümumi əmlakının bölünməsi haqqında tələbə dair 3 illik iddia müddətini nəzərdə tutsa da, bu müddətin axımının başlanğıcını müəyyən etməmişdir. Lakin Ailə Məcəlləsinin ümumi hissəsinə ailə münasibətlərinə iddia müddətinin tətbiqini müəyyən edən 8-ci maddənin daxil edilməsi ilə iddia müddətinə dair bütün məsələlərin vahid mənbədən tənzim edilməsinə, yəni ictimai münasibətlərin tənzimlənməsinin sabitliyinə nail olunmuşdur.

Belə ki, Ailə Məcəlləsinin 8-ci maddəsinə əsasən, pozulmuş hüquqların müdafiəsi üçün bu Məcəllədə müəyyən olunmuş müddətlər istisna olmaqla, ailə münasibətlərindən irəli gələn tələblərə iddia müddəti şamil olunmur. İddia müddətini müəyyən edən normaların tətbiqi zamanı məhkəmə Mülki Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qaydaları rəhbər tutur.

Göründüyü kimi, qanunverici Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində nəzərdə tutulan ümumi əmlakın bölünməsi haqqında tələblərə 3 illik iddia müddətini tətbiq edərkən, bütün hallarda Mülki Məcəllənin qaydalarının rəhbər tutulması olduğunu müəyyən etmişdir.

Ailə Məcəlləsinin 8.2-ci maddəsi imperativ olmaqla blankət xarakterli normadır. Belə normalar başqa hüquq mənbələrinə istinad etməklə konkret ictimai münasibətləri tam və ya qismən digər müvafiq qanunvericilik aktı ilə tənzimləmək məqsədini daşıyır.

Qanunverici konkret hallarda bəzi məsələlərin həllini həmin məsələ ilə bağlı ictimai münasibətləri tənzimləyən normativ hüquqi aktın özü ilə deyil, digər normativ aktla funksional əlaqədə müəyyən etməklə, hüquqi tənzimləmədə təkrarlığa yol verməni aradan qaldırır. Bununla da qanunverici normayaratmada zəruri institutların funksional əlaqəsinə nail olaraq, müxtəlif aspektlərə malik hər bir ictimai münasibətin hüquqi tənzimlənməsini təmin edir.

Konstitusiyaya Məhkəməsi-

nin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələnin iddia müddəti ilə bağlı olduğunu nəzərə alaraq, Mülki Məcəllənin müvafiq normaları ilə bağlı formalaşdırdığı hüquqi mövqelərinin açıqlanmasını zəruri hesab edir.

İddia müddəti institutu mülki dövriyyənin, hüquq münasibətlərinin müəyyənliyini və sabitliyini yaratmaq, onların iştirakçılarını intizamlandırmaq, hüquq münasibətlərinin subyektlərinin hüquq və qanuni maraqlarının müddət baxımından vaxtında müdafiəsini və bərpasını təmin etmək məqsədi daşıyır. Belə ki, pozulmuş hüquqların məcburi müdafiəsi üçün ağlabatan müddət məhdudiyətlərinin olmaması işin baxılması üçün əhəmiyyət kəsb edən sübutların toplanmasının və saxlanmasının lazım olduğunu nəzərə almayan cavabdehlərin və üçüncü şəxslərin qanunla qorunan hüquq və maraqlarının pozulmasına gətirib çıxarırdı. Mübahisə tərəfinin ərizəsi əsasında məhkəmə tərəfindən iddia müddətinin tətbiqi mülki mübahisə tərəflərini əsaslandırılmamış çəkişmələrdən qoruyur və eyni zamanda, onları öz hüquqlarını vaxtında həyata keçirmələrinə və müdafiəsinə məcbur edir.

Mülki Məcəllənin 367.1-ci maddəsinə görə, müddət mülki hüquq və vəzifələrin əmələ gəlməsinin, dəyişdirilməsinin və xitamının bağlı olduğu vaxtdır.

Həmin Məcəllənin 372.2-ci maddəsinə əsasən, hüququ

pozulmuş şəxsin iddiası ilə hüququn müdafiəsi üçün müddət iddia müddəti sayılır.

Mülki Məcəllənin 377.1-ci maddəsinə əsasən, iddia müddətinin axımı şəxsin öz hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu gündən başlayır.

Göründüyü kimi qanunverici əmlak və qeyri-əmlak hüquqlarının pozulmasına dair iddia hüququna tətbiq edilən iddia müddətinin axımının başlanmasını şəxsin hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu günlə şərtləndirmişdir.

Şəxsin öz əmlak və ya qeyri-əmlak hüququnun pozulduğunu bildiyi hal elə hüquqi faktdır ki, onu bilməsi şəxsdən asılı olmur. O, müəyyən müddət keçdikdən sonra bu hüquqi fakt barədə hər hansı mənbədən xəbər tutur və hüququnun pozulduğunu bilir.

Şəxsin öz əmlak və ya qeyri-əmlak hüququnun pozulduğunu bilməli olduğu hal isə elə hüquqi faktdır ki, şəxsin bu hüquqi fakt barədə məlumatının olmaması mümkünsüzdür.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, qanun iddia müddətinin axımının başlanmasını obyektiv anla deyil, subyektiv anla əlaqələndirir. Məhz bu andan maddi mənada iddia hüququ əmələ gəlir. Maddi mənada iddia hüququ dedikdə, mülki hüquqların məcburi həyata keçirilməsi imkanı başa düşülür və bu imkan müəyyən müddətlə məhdudlaşır. Prosessual

mənada iddia hüququ, yəni pozulmuş hüququn müdafiəsi üçün iddia ilə məhkəməyə müraciət etmək imkanı isə hər hansı vaxtla (anla) məhdudlaşdırılmadan həmişə saxlanılır və mövcud olur.

Göstərilən hüquqi mövqe, həmçinin Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun L.İ.Binnətovanın şikayəti üzrə 2008-ci il 8 may tarixli Qərarında da öz əksini tapmışdır. Həmin Qərarla qeyd olunmuşdur ki, məhkəmə müdafiə hüququ mütləq hüquq olmadığına görə müəyyən şərtlərin mövcudluğunda konkret məhdudiyyətlərə məruz qala bilər. Lakin yalnız qanunvericilik səviyyəsində müəyyən oluna biləcək belə məhdudiyyətlər Konstitusiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları ləğv edə bilməz. Bu məhdudiyyətlər məhkəmələr tərəfindən özbaşına deyil, hüququn təbiətinə uyğunlaşa bilən, müvafiq hüquqa mütənəsib şəkildə və eyni zamanda, bu hüququn hüdudları kimi düzgün tətbiq edilməlidir. Subyektiv hüququn həyata keçirilməsi, onun hüdudlarının qanunvericilik səviyyəsində tənzimlənməsi hüquqi müəyyənlik və hüquqi təmin olunma prinsiplərinə xidmət edir. Bu, həmçinin hüququn təmin olunması üçün məhkəmə müdafiə mexanizmlərindən istifadə zamanı ədalət mühakiməsinin obyektiv meyarlarından faydalanmaq imkanı yaradır.

Ailə Məcəlləsinin 8.2-ci maddəsinə əsasən iddia müddətini müəyyən edən normaların tətbiqi zamanı məhkə-

mə, Mülki Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qaydaları rəhbər tutur. Hər hansı bir mülki mübahisənin qanuni həlli baxımından iddia müddətlərinin axımının başlanğıcının müəyyənləşdirilməsi ilə yanaşı, mübahisəyə aid bütün digər hallar da nəzərə alınmalıdır. İddia müddətinin tətbiqi qaydalarına riayət edilməsi üçün, ilk növbədə, nəzərə alınmalıdır ki, iddia etmək hüququ iddianı təqdim etmə və iddianın təmin olunması hüquqlarından ibarətdir. Birinci hüquq məhkəmədən yaranmış mübahisəyə baxılmasını və müvafiq prosessual qaydada həll edilməsini tələb etmək hüququdur. Bu hüququn həyata keçirilməsi hər hansı iddia müddətinin keçməsindən asılı deyil. Buna görə də, iddia müddətinin keçməsindən asılı olmayaraq məhkəməyə iddianı təqdim etmək mümkündür (Mülki Məcəllənin 375.1-ci maddəsi). İkinci hüquq iddia tələblərinin məhkəmə vasitəsilə məcburi şəkildə həyata keçirilməsinin mümkünlüyünü nəzərdə tutur. İddia müddətinin keçməsi məhz bu mümkünlüyün qarşısını alır və məhkəmə tərəfindən iddiadan imtina edilməsinə əsas kimi götürülür (Mülki Məcəllənin 375.2-ci maddəsi).

İddia müddətinin keçməsinə görə iddianı rədd edərkən, məhkəmə əvvəlcə iddiaçının müvafiq subyektiv hüquqa malik olub-olmamasını və cavabdeh tərəfindən həmin hüququn pozulub-pozulmadığını araşdırmalıdır.

İddia müddəti pozulmuş hüququn müdafiəsinin müddəti kimi bu müddətin axımının başlanmasına səbəb olan subyektiv hüququn pozulması ilə ayrılmaz surətdə bağlıdır. Buna görə, məhkəmə qabaqcadan iddiaçının müvafiq subyektiv hüquqa malik olub-olmaması, subyektiv hüququn pozulub-pozulmaması, cavabdehin bu pozuntunu edib-etməməsi məsələlərini araşdırmadan iddia müddətinin keçməsinə görə iddianı rədd etməkdə haqlı deyil. İddia müddətinin keçməsinə görə iddianı rədd etmiş, lakin subyektiv mülki hüququn pozulması məsələsini həll etməyən məhkəmə aktı daxilən ziddiyyətli və əsassızdır, çünki iddia müddətinin keçməsinə görə məhkəmənin gəldiyi nəticə lazımi əsasa söykənmir.

Beləliklə, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, qanunverici iddia müddətinin axımının başlamasını subyektiv hüququn pozulması ilə əlaqələndirdiyindən, ər-arvadın nikah dövründə əldə etdikləri ümumi əmlakdakı paylarının bölünməsi tələbinə dair iddia müddətinin axımı nikah pozulduğu andan deyil, tərəfin həmin əmlakla bağlı hüquqlarının pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu gündən hesablanmalıdır.

Bununla bağlı Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, məhkəmələr ər-arvadın ümumi əmlakdakı paylarının bölünməsi tələbinə dair iddialara baxarkən müvafiq tərəfin ümumi əmlakla

bağlı hüquqlarının pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu günü müəyyən etmək üçün işin konkret hallarını ətraflı araşdıraraq müvafiq nəticəyə gəlməlidir.

Məsələyə başqa cür yanaşma, yəni, nikah dövründə ər-arvadın əldə etdiyi ümumi əmlakdakı paylarının bölünməsi tələbinə dair iddia müddətinin axımının nikah pozulduğu andan hesablanması ər-arvadın ümumi əmlakla bağlı mülkiyyət hüquqlarının realizə imkanlarının qeyri-mütənasib və qanunvericiliyin mahiyyətinə zidd məhdudlaşdırılmasına səbəb ola bilər.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 220.6 və 221-ci maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair" 2014-cü il 4 aprel tarixli Qərarında göstərmişdir ki, "Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda hüquq və azadlıqların, o cümlədən mülkiyyət hüququnun ümumi məhdudiyətlərinin hüdudları müəyyən olunmuşdur. Mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması qanunçuluğun tələbinə cavab verməli, qoyulan məhdudiyətlər həmin hüququn mahiyyətini dəyişməməli, başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi məqsədilə tətbiq edilməli, qanuni məqsədə yönəlməli və həmin məqsədə mütənasib olmalıdır. "İnsan hüquqlarının

və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında" Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə əsasən, heç kəs cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətdən məhrum edilə bilməz. Qeyd olunan normanın məzmunundan görünür ki, mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması qanunçuluğun tələblərinə cavab verməli, başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi məqsədilə tətbiq edilməli, mütənasib olmalı və bu konstitusiyaya hüququnun mahiyyətini dəyişməməlidir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Konstitusiyanın 17 və 34-cü maddələrində, eləcə də Ailə Məcəlləsində öz əksini tapmış prinsiplərdən çıxış edərək əvvəlki qərarlarında formalaşdırdığı hüquqi mövqeyini təkrarlayaraq bir daha qeyd edir ki, Konstitusiyanın 17-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq, cəmiyyətin əsas özəyi kimi ailə dövlətin xüsusi himayəsindədir. Konstitusiyanın 34-cü maddəsinin I və II hissələrinə əsasən, hər kəsin qanunla nəzərdə tutulmuş yaşa çatdıqda ailə qurmaq hüququ vardır. Nikah könüllü razılıq əsasında bağlanılır. Ailə Məcəlləsinin 2.3-cü maddəsinə əsasən, nikah kişi ilə qadının ailə qurmaq məqsədilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanında qeydiyyata alınan könüllü ittifaqdır. Həmin Məcəllənin 1.4-cü maddəsində təsbit olunmuş

digər mühüm prinsipə əsasən, Azərbaycan Respublikasında nikah və ailə münasibətlərinin hüquqi baxımdan tənzimlənməsi dövlət tərəfindən həyata keçirilir və yalnız müvafiq icra hakimiyyəti orqanında bağlanmış nikah tanınır. Beləliklə, qanunvericiliyin imperativ göstərisinə görə, ailə münasibətlərinə könüllü və iradə sərbəstliyi əsasında daxil olan qadın və kişinin nikahı yalnız dövlətin müəyyən etdiyi qaydada rəsmiləşdirildikdən sonra tanınır (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 3072.4-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair" 2010-cu il 2 noyabr tarixli Qərarı).

Qeyd olunanlara əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu bir daha vurğulamağı vacib bilir ki, yalnız qanunvericiliyin tələbinə uyğun şəkildə bağlanmış və dövlət qeydiyyatına alınmış nikah dövlət tərəfindən tanınır və belə nikahdan irəli gələn hüquq və vəzifələr, həmçinin əmlak və şəxsi qeyri-əmlak münasibətləri qanuni nikahdan irəli gələn münasibətlər kimi dövlət tərəfindən təminat altına alınır.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bu Qərarı ilə mülki və ailə qanunvericiliyinin müvafiq normalarına verilmiş şərh nəticəsində həmin normaların təcürbi tətbiqində müəyyən dəyişikliklərə səbəb ola biləcəyini nəzərə alaraq, mülki dövriyyənin sabitliyinin, məhkəmə qərarlarının stabilliyinin və nüfuzunun qorunması

məqsədi ilə Plenum hesab edir ki, Qərada əks olunmuş hüquqi mövqelər onun qüvvəyə minməsindən sonra yaranan, habelə məhkəmələrin hazırda icraatında olan mübahisələrə şamil olunmalıdır.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- Ailə Məcəlləsinin 8.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq, həmin Məcəllənin 36.9-cu maddəsində müəyyən edilmiş 3 illik iddia müddətinin axımı Mülki Məcəllənin 377.1-ci maddəsinə əsasən, ər-arvadın hər birinin ümumi əmlaka olan mülkiyyət hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu gündən hesablanır;

- bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində göstərilən hüquqi mövqedən çıxış edərək müvafiq icra hakimiyyəti orqanına və məhkəmələrə tövsiyə olunsun ki, nikaha xitam verilərkən tərəflərə onların nikah dövründə əldə etdikləri ümumi əmlaka dair paylarının bölünməsi məsələsinin Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində göstərilən müddət çərçivəsində həll edilməsinin məqsədmüvafiqliyi izah edilsin.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, "Konstitusiya Məhkəməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRAR ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 8.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq, həmin Məcəllənin 36.9-cu maddəsində müəyyən edilmiş 3 illik iddia müddətinin axımı Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 377.1-ci maddəsinə əsasən, ər-arvadın hər birinin ümumi əmlaka olan mülkiyyət hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu gündən hesablanır.

2. Bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində göstərilən hüquqi mövqedən çıxış edərək müvafiq icra hakimiyyəti orqanına və məhkəmələrə tövsiyə olunsun ki, nikaha xitam verilərkən tərəflərə onların nikah dövründə əldə etdikləri ümumi əmlaka dair paylarının bölünməsi məsələsinin Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 36.9-cu maddəsində göstərilən müddət çərçivəsində həll edilməsinin məqsədmüvafiqliyi izah edilsin.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar "Azərbaycan", "Respublika", "Xalq qəzeti", "Bakinski raboçi" qəzetlərində, "Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı"nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

Sədr:

Fərhad Abdullayev

Bakı şəhəri, 29 iyul 2019-cu il